

Prispodobe o rastu i kraljevstvo Božje

Butorac, Petar

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:222:305942>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)
[University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

PRISPODOBE O RASTU I KRALJEVSTVO BOŽJE

PETAR BUTORAC

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
INSTITUT RELIGIJSKIH ZNANOSTI
STUDIJ TEOLOŠKO-RELIGIJSKIH ZNANOSTI

DIPLOMSKI RAD

PRISPODOBE O RASTU I KRALJEVSTVO BOŽJE

PETAR BUTORAC

MENTORICA: doc. dr. sc. Iva Mršić Felbar

Zagreb, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad *Prispodobe o rastu i kraljevstvo Božje* izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako i neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

U Zagrebu, _____

(datum i godina)

(vlastoručni potpis studenta/studentice)

PRISPODOBE O RASTU I KRALJEVSTVO BOŽJE

Sažetak

Cilj rada je analizirati i opisati kraljevstvo Božje koje Isus donosi i naviješta, uz pomoć prisposoba o rastu. U prvom poglavlju analizira se kako Stari zavjet poima kraljevstvo Božje. U Starome zavjetu Bog se Izraelcima postupno otkriva, prvo kao Bog ratnik, potom kao kralj, a zatim kao pastir, otac, majka, te zaručnik i zaručnica. Nakon toga se iznosi Isusov navještaj kraljevstva Božjega i vrijednosti koje on zastupa, kako bi to kraljevstvo raslo i razvijalo se do svoje punine. Isus ističe kako je kraljevstvo Božje milosni Božji dar po kojemu Bog želi biti prijatelj svakome čovjeku. Kako bi čovjek mogao postati Božji prijatelj nužno je da teži za pravednošću, ljubavi, poniznosti i milosrđu.

U drugome poglavlju navodi se definicija i mehanizam djelovanja prisposobe. Nakon toga se analiziraju i tumače Isusove prisposobe o rastu. Isusove prisposobe o rastu su usko povezane s kraljevstvom Božjim, jer ističu dinamizam rasta, koji je ključan kako bi kraljevstvo raslo i razvijalo se do svoje punine. Tako prisposoba o sijaču ističe upornost sijača koji sije, pritom ne mareći hoće li svako sjeme donijeti ploda. Isto tako prisposoba o sjemenu koje samo raste ističe rast sjemena i kada sijač spava. Isus je time htio pokazati kako ne ovisi urod samo o čovjekovom zalaganju, nego i o Bogu koji daje da raste. Na sličan način prisposobe o gorušičinom zrnu i kvascu prikazuju rast kraljevstva, jer zrno gorušice i kvasac rastu poradi snage u sebi koju im je dao Bog. No, Bog od svakoga čovjeka zahtijeva trud i napor kako bi sudjelovao u ostvarivanju toga kraljevstva i bio spreman stati pred Gospodina kada ponovne dođe. Do Gospodinovog ponovnog dolaska treba biti budan i služiti Bogu i bližnjima u strpljivosti, što se ističe prisposobom o kukolju.

U trećem poglavlju rada ističe se da je Bog taj koji započinje i dovršava rast kraljevstva. Također se ističe i nužnost ljudskog zalaganja u ostvarivanju kraljevstva Božjega, kako bi ono došlo do svoga eshatološkog dovršenja. Tema kraljevstva Božjeg i prisposoba o rastu unutar nje relevantna je tema, kako teološki, tako i egzistencijalno jer vjernika upućuje u kojem smjeru djelovati da kraljevstvo Božje raste i dođe do svoje punine.

Ključne riječi: kraljevstvo Božje, prisposobe, rast, razvoj.

PARABLES OF GROWTH AND THE KINGDOM OF GOD

Summary

The aim of this paper is to analyze and describe the concept of the Kingdom of God as proclaimed by Jesus, with the aid of parables related to growth. In the first chapter, we explore how the Old Testament's understanding of the Kingdom of God evolved. The Old Testament reveals God's nature progressively to the Israelites, transitioning from a warrior God to a king, shepherd, father, mother, fiancé, and fiancée. Subsequently, we delve into Jesus' proclamation of the Kingdom of God and the values he represents, essential for its growth and development to its fullness. Jesus emphasizes that the Kingdom of God is a gracious gift through which God seeks friendship with every individual. To become God's friend, one must strive for justice, love, humility, and mercy.

In the second chapter, we examine the definition and mechanism of parables. We then analyze and interpret Jesus' parables concerning growth, closely linked to the Kingdom of God. These parables underscore the dynamic nature of growth, vital for the Kingdom's flourishing. For instance, the parable of the sower highlights the unwavering persistence of the sower, regardless of whether every seed bears fruit. Similarly, the parable of the self-growing seed emphasizes the seed's growth even when the sower sleeps, illustrating that the harvest depends not only on human effort but also on God's providence. Likewise, the parables of the mustard seed and the yeast showcase the Kingdom's growth driven by the inherent strength bestowed by God. Nevertheless, individuals must exert effort to contribute to the realization of this Kingdom and be prepared for the Lord's return. Until His return, one should remain vigilant and serve God and neighbors with patience, exemplified by the parable of the tares.

In the third chapter, we emphasize that God initiates and completes the growth of the Kingdom. We underscore the necessity of human effort in realizing the Kingdom of God to its eschatological fulfillment. Thus, the subject of the parables, growth, and the Kingdom of God holds significance for every believer, offering guidance on the path toward the Kingdom's growth and ultimate realization.

Key words: kingdom of God, parables, growth, development.

Sadržaj

Uvod	1
1. Kraljevstvo Božje i Isusov navještaj Radosne vijesti o kraljevstvu	3
1.1. <i>Poimanje kraljevstva Božjega ili kraljevstva nebeskoga u Starome zavjetu</i>	3
1.2. <i>Isusova Radosna vijest o kraljevstvu Božjem</i>	8
1.3. <i>Vrijednosti kraljevstva Božjega i blaženstva</i>	17
2. Prispodobe o rastu	26
2.1. <i>Definicija i mehanizam djelovanja prispodobe</i>	26
2.2. <i>Prispodoba o sijaču</i>	28
2.3. <i>Prispodoba o kukolju</i>	30
2.4. <i>Prispodobe o gorušičinu zrnju i kvascu</i>	32
2.5. <i>Prispodoba o sjemenu koje samo raste</i>	34
3. Rast kraljevstva Božjega	37
3.1. <i>Božja inicijativa i zauzetost u ostvarivanju i rastu kraljevstva Božjega</i>	37
3.2. <i>Ljudsko zalaganje u rastu i razvoju kraljevstva Božjega</i>	41
3.3. <i>Eshatološko dovršenje kraljevstva Božjega</i>	46
Zaključak	50
Izvori i literatura	54

Uvod

Kraljevstvo Božje je djelo Božje ljubavi, po kojemu je Bog odlučio doći u život ljudi, da bi postao njihov prijatelj i donio im spasenje. To spasenje Bog u punini ostvaruje po svome Sinu Gospodinu Isusu Kristu koji se utjelovio i koji je radi nas i radi našega spasenja umro, uskrsnuo, te uzašao na nebo i sjeo s desna Ocu. Zato se može reći da je kraljevstvo Božje sam Isus, jer on dolazi na zemlju i upoznaje nas s Ocem. No, s druge strane, on i donosi kraljevstvo Božje, u smislu moralnih vrijednosti koje želi prenijeti na sve ljude. Kraljevstvo Božje je plod milosne Božje inicijative i ljudi ga jedino mogu prihvatiti kao dar, jer ga ničime nisu zaslužili. No, Bog ljude poziva na suradnju s njegovim darom spasenja, kako bi to kraljevstvo raslo i razvijalo se.

U ovome radu analizirat ćemo i opisati kraljevstvo Božje koje Isus donosi i naviješta, uz pomoć njegovih prisposoba o rastu. Prvo poglavlje temelji se na analizi postupnog objavljivanja Božjeg kraljevstva tijekom povijesti spasenja. Prvo ćemo istražiti koncept kraljevstva Božjega kako je prikazan u Starome zavjetu. Nakon toga, usmjerit ćemo se na kvalitativne razlike u kraljevstvu koje Isus donosi i propovijeda. Konačno, obratit ćemo pozornost na temeljne vrijednosti koje Isus zastupa i na koje poziva sve ljude da ih prihvate kako bi zajedno s njim sudjelovali u izgradnji Božjega kraljevstva.

U drugome poglavlju analizirat ćemo i protumačiti Isusove prisposobe o rastu. Uvodno ćemo definirati prisposobu i razmotriti mehanizam njezina djelovanja. Zatim ćemo protumačiti svaku prisposobu o rastu i vidjeti koji je njezin suodnos s kraljevstvom kojega Isus donosi i naviješta.

U trećem, posljednjem poglavlju rada, pokušat ćemo opisati dinamizam rasta kraljevstva Božjega. Prvo ćemo istaknuti kako je kraljevstvo Božje plod milosne Božje inicijative koja je ključna i bez koje se rast kraljevstva ne bi ni dogodio. Nakon toga, govorit ćemo o važnosti ljudskog zalaganja u rastu i ostvarivanju kraljevstva Božjega. Također ćemo pokušati opisati Božju inicijativu i ljudsko zalaganje u rastu kraljevstva, uz pomoć Isusovih prisposoba o rastu. Zatim ćemo prikazati kako Novi zavjet opisuje dovršenje kraljevstva Božjega, gdje će svi ljudi i čitav stvoreni svijet doći do svoje punine.

Cilj ovoga rada je približiti narav i djelovanje kraljevstva Božjega, uz pomoć Isusovih prisposoba o rastu. Važno nam je da čitatelj shvati da je kraljevstvo Božje prvotno Božji milosni dar, ali da Bog zahtjeva i ljudsko zalaganje, kako bi to kraljevstvo raslo i razvijalo se. Ovaj rad će pomoći studentima teologije, ali i svakom vjerniku da dublje promišlja o svojoj vjeri i uz pomoć prisposoba o rastu, jednostavnije shvati narav kraljevstva Božjega i što je potrebno činiti kako bi to kraljevstvo raslo i razvijalo se.

U radu ćemo se koristiti deskriptivnom metodom, kako bismo opisali narav kraljevstva Božjega kojega Isus donosi. Također ćemo se koristiti kritičko-analitičkom metodom, uz pomoć koje ćemo analizirati Isusove prisposobe o rastu i kritički promisliti njihov suodnos s kraljevstvom Božjim. Značajno je istaknuti kako ćemo se u radu koristiti suvremenim i relevantnim spoznajama biblijske teologije, kako bismo istaknuli važnost suradnje između biblijske i dogmatske teologije, u otkrivanju naravi kraljevstva Božjega.

Intencija rada je odgovoriti na neka od ovih pitanja: Kako su prisposobe o rastu povezane s kraljevstvom Božjim?, Kako to prisposobe o rastu govore o kraljevstvu Božjemu?, Što suodnos prisposoba o rastu i kraljevstva Božjega znači za svakog pojedinog vjernika i njegov konkretan život?. Ovo su pitanja na koja je nužno odgovoriti kroz ovaj rad, kako bi on postigao svoj cilj i mogao se primijeniti u konkretnom životu, čemu teologija i teži.

1. Kraljevstvo Božje i Isusov navještaj Radosne vijesti o kraljevstvu

U ovome poglavlju prikazat ćemo kontekst Isusova navještaja kraljevstva Božjega. Iznijet ćemo ukratko kako Stari zavjet promišlja o kraljevstvu Božjemu ili kraljevstvu nebeskom. Zatim ćemo vidjeti novost i specifičnost kraljevstva Božjega kojega donosi i naviješta Isus Krist. Nakon što opišemo kakvo je to kraljevstvo Božje kojega Isus donosi, analizirat ćemo koje vrijednosti Isus zastupa u svome naviještanju i djelovanju.

1.1. Poimanje kraljevstva Božjega ili kraljevstva nebeskoga u Starome zavjetu

Kada govorimo o kraljevstvu Božjem ili kraljevstvu nebeskom u Starome zavjetu, važno je istaknuti kako je bolje upotrebljavati izraz kraljevstvo nebesko. To je poradi toga što Židovi vjeruju da se Božje (Jahvino) ime ne smije spominjati (usp. Izl 20, 7; Am 6, 10).¹ Zato evanđelist Matej u svome evanđelju koje je upućeno zajednici židovskih kršćana² koristi izraz kraljevstvo nebesko (usp. Mt 3, 2; 4, 17; 5, 3.7; 5, 20; 7, 21; 10, 7; 11, 11-12; 13, 31-52; 18, 3.23; 19, 14.23; 23, 13; 25, 1), kako bi poštovao ono što Židovi čuvaju kao svoju baštinu i tako im na uljudan i pun poštovanja način navijestio Krista (usp. 1 Pt 3, 15-16).³

Jedno od osnovnih iskustava Boga u počecima izraelskoga naroda je poimanje Boga kao ratnika koji se bori za svoj narod i koji ga oslobađa. To je u povijesti izraelskoga naroda najzornije prikazano u oslobađanju Izraelaca iz egipatskog ropstva. Ta slika Boga ratnika se nastavlja i kada Izraelci uđu u obećanu zemlju, no tada Bog postaje ratnikom protiv⁴ „sila prirodnoga kaosa“⁵. To znači da je Bog onaj koji vlada prirodom i koji je spreman poduzeti sve da zaštiti svoj voljeni narod, pa i do te granice da upravlja prirodnim zakonima kako bi svome narodu osigurao mir i sigurnost. Zato Bog kao ratnik koji se skrbi za svoj narod, uvijek

¹ Usp. „Kraljevstvo nebesko“, u: *Biblijski leksikon*, Zagreb, 1972., 160.

² Usp. Mario CIFRAK, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, Zagreb, 2016., 98.

³ Usp. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, Zagreb, 2003., 154.

⁴ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2010., 19-20; *Isti*, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti, u: *Vlast i autoritet – društveni i crkveni vidovi*, Split, 2009., 104.

⁵ Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 19-20; *Isti*, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti, 104.

djeluje preko određenih ljudi koji su mu poslušni i vjerni. Tako djeluje preko Mojsija i Arona u oslobađanju Izraelaca iz egipatskoga ropstva i tijekom putovanja kroz pustinju. Bog ne prestaje skrbiti za svoj narod ni kada ga dovodi u obećanu zemlju. U obećanoj zemlji Bog narodu postavlja suce koji su se brinuli i branili narod u trenucima opasnosti. Ponekad se uz suca nalazi i prorok koji je pokretao rat, dok je sam sudac vodio vojsku. To vidimo u situaciji kada je proročica Debora pokrenula obranu naroda, a vojsku je vodio Barak (usp. Suci 5). Kada Bog prestaje postavljati narodu suce da ih brani, temeljno iskustvo Boga koji brine za svoj narod i spašava ga postaju institucije kraljevstva, proroštva i svećeništva. Osim toga, u svijesti izraelskoga naroda oblikuje se nada u iščekivanje Mesije, odnosno savršenog proroka, svećenika i kralja koji će biti sposoban u potpunosti brinuti za svoj narod i braniti ga. Povrh toga, s obećanim Mesijom dolaze mesijanska ili posljednja vremena, odnosno vremena blagostanja i mira za narod, no do toga ostaje još daleki put uspona i padova izraelskoga naroda.⁶

Prvi kralj kojega Bog izabire za vladara nad izraelskim narodom je Šaul. On je postao kralj u 10. st. pr. Kr., što je dosta kasno, s obzirom da su okolni narodi već imali uspostavljeno kraljevstvo i kraljeve. Izraelski narod je čeznuo za kraljem koji će ih voditi i brinuti za njih. No, izraelski kralj nije bio kralj kao što su to bili okrutni i nemilosrdni vladari u okolnim narodima. Izraelski kralj je zapravo bio sluga Božji kojega je Bog blagoslovio da pravedno i po volji Božjoj upravlja narodom. Uz kralja Bog je postavljao proroke koji su bili svojevrсни korektiv kralju, jer su mu prenosili Božje poruke i opomene. Po tome se može zaključiti da je pravi kralj u Izraelu Bog, jer je on taj koji ima svu moć i vlast, te koji postavlja ljude da po njegovoj volji skrbe za narod.⁷ To se može vidjeti još od *Knjige Postanka*, kada Bog prvim ljudima povjerava brigu za zemlju i sve što je na njoj (usp. Post 1, 26-28). Čovjek tako sudjeluje u otajstvenom Božjem naumu i služi mu u poniznosti i odanosti.⁸ O tome često

⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 20; *Isti, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti*, 105; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, Zagreb, 2003., 40-41; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003.) 1, 87; *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1994., 62. (dalje KKC); PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 149.156-157; *Isto, Biblija i kristologija*, Zagreb, 2006., 45-48.

⁷ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 78; *Isti, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti*, 100-103; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 34-37; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 46-49.

⁸ Usp. KKC, 307.

pjevaju psalmi, koji opisuju Boga kao kralja koji najprije kraljuje na nebu (usp. Ps 11, 4; 103, 19), potom se ta slika Božjega kraljevanja proteže na zemlju (usp. Ps 47, 3), a onda i na svemir (usp. Ps 93, 1). Iako je u početku Bog bio kralj plemena, odnosno Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljevi, nakon prvoga kralja Šaula, a osobito Davida, narod Boga shvaća kao svoga kralja o kojemu ovisi mir i sigurnost naroda.⁹ Bog je zamislio uspostavu kraljevstva u Izraelu kao nešto dobro što će čuvati integritet naroda, no to često nije bilo tako. Naime, pojedini kraljevi su zlorabili svoju moć i nisu vršili volju Božju.¹⁰ Osim kraljeva često su i svećenici bili ti koji su zlorabili svoj položaj, zato je Bog slao proroke koji su upozoravali na grijeha kojih se treba odreći kako bi narod živio u miru i slobodi. Proroci su naviještali propast ako se izraelski narod ne obrati, jer je narod obećao da će biti vjeran Jahvi kada je on po Mojsiju sklopio s njima Savez na Sinaju (usp. Izl 24). Bog zbog opaćina naroda ponekad kažnjava, no uvijek iznova daje obećanje spasenja u budućnosti. To se osobito događa kada izraelski narod odlazi u babilonsko sužanjstvo 587./586. g. pr. Kr. (usp. 2 Kr 24 – 25), jer Bog ga ni tada ne napušta. O tome nas izvještava Deuteroizajja koji govori o milosrdnom i vjernom Bogu koji će izbaviti svoj narod iz ropstva i ponovno nad njime uspostaviti svoje kraljevstvo (usp. Iz 48, 20-22; 49, 14s; 52,7). Slično ističe i prorok Jeremija koji naviješta Jahvine naume mira, budućnosti i nade, a ne nesreće i porobljavanja (usp. Jr 29, 11). Vrijeme babilonskog sužanjstva je bilo krizno vrijeme za izraelski narod, koji je zbog svojih opaćina i grijeha završio u ropstvu. Upravo u kriznim trenutcima izraelske povijesti Bog pokazuje svoju ljubav i naklonost prema svom izabranome narodu. Po prorocima Jeremiji i Ezekielu govori o obnovi prvoga saveza koji je sklopio s prvim čovjekom, Adamom, pa potom s Noom, s Abrahamom, Izakom, Jakovom, Davidom i drugima (usp. Jr 31, 31-37; Ez 16, 8.60).¹¹ Taj novi savez će biti bitno drukčiji od staroga koji je sklopljen na Sinaju. U novome savezu Jahvine riječi će biti upisane u čovjekovo srce. To je radikalna novost jer se radi o korjenitoj promjeni čovjekova srca, a ne više samo o daru zemlje, blagostanja, potomstva,

⁹ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 78; *Isti, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti*, 100-103; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 46-49.

¹⁰ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 20-22; *Isti, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti*, 105-107; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 35-36; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 48-50.

¹¹ Usp. Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 36-39; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 74-75; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 149-150; *Isto, Biblija i kristologija*, 48-51.

hrama, kulta i kraljevstva. Bog ukazuje narodu na važnost promjene srca i moralnog načina života i djelovanja. Tako će čovjeku biti bliži no ikad prije i njegova blizina će za čovjeka značiti spasenje. Prorok Ezekiel ističe kako će Bog iz čovjeka iščupati srce kameno i staviti mu novo srce, srce od mesa (usp. Ez 11, 19-21; 36, 24-28). U to vrijeme dok je izraelski narod bio u babilonskom sužanjstvu, javlja se slika Boga kao pastira. Slika pastira je bila prikladna slika za opis novoga odnosa Boga i naroda. Tom slikom se ističe Božja skrb za narod, vodstvo, obrana i sabiranje u jedno stado. Kao što pastir skrbi za svoje ovce i nježno se prema njima odnosi, tako će i Bog postupati prema svome narodu: „Potražiti ću izgubljenju, dovesti natrag zalutalu, povit ću ranjenu i okrijepiti nemoćnu, bdjeti nad pretilom i jakom – past ću ih pravedno“ (Ez 34, 16).¹² Značajno je istaknuti kako se slikom pastira nije iscrpila sva Božja ljepota i dubina, jer Bog ne ostaje samo na obećanju novoga saveza, nego ide puno dalje, po prorocima navješćuje dolazak Mesije i savršenoga saveza koji će nadići sve prethodne saveze. Tako prorok Natan proriče Davidu da će Bog podignuti budućeg Kralja-Mesiju iz njegove loze i da njegovu kraljevstvu neće biti kraja (usp. 2 Sam 7, 12-16).¹³ Prorok Izaija naviješta rođenje Emanuela (usp. Iz 7 – 12) i piše pjesme o sluzi Patniku koji će radi naših grijeha pretrpjeti nepravdu, umrijeti i tako spasiti sve ljude (usp. Iz 42, 1-4; 49, 1-6; 50, 4-9a; 52, 13 – 53, 12).¹⁴ Prorok Daniel naviješta dolazak Sina čovječjega na oblacima nebeskim i njegovo kraljevstvo koje će trajati vječno (usp. Dn 7).¹⁵ Daniel je prenosio Božje poruke u kriznim situacijama povijesti izraelskoga naroda i zato ga se još naziva apokaliptičkim prorokom. Apokaliptički pokret je bio djelatan u Izraelu od 2. st. pr. Kr. do kraja 1. st. po. Kr. On se javlja u kriznim situacijama kada su problemi kulminirali, a izraelski

¹² Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 78-79; *Isti*, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti, 107-108; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 47-48.

¹³ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 22-24; Darko TOMAŠEVIĆ, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, u: *Bogoslovska smotra* 87 (2017.) 2, 362; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 156; *Isto, Biblija i kristologija*, 47-49.

¹⁴ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 29-38; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 149; *Isto, Biblija i kristologija*, 56.

¹⁵ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 44-45; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 87; Darko TOMAŠEVIĆ, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 365; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 153; *Isto, Biblija i kristologija*, 56.59-60.

narod zaziva Boga da mu pomogne i da ih spasi.¹⁶ Zato je za Židove bio jako važan Dan Gospodnji, velik i slavan, u kojemu će Bog izravno intervenirati u ljudsku povijest i uništiti njihove neprijatelje, a njima podariti mir i blagostanje.¹⁷

Nadalje, kako su Izraelci sve više trebali Božju blizinu i pomoć, Bog im se sve dublje otkrivao i pružao utjehu i pomoć. Božja briga i odnos prema narodu opisani su u Starome zavjetu pomoću nekih ljudskih karakteristika, kao što su majčina i očeva ljubav prema djeci, te odnos zaručnika i zaručnice. Naravno, to su samo blijeđe usporedbe koje pomoću analogije nastoje proniknuti što Bog stvarno u sebi jest.¹⁸ Ovdje se posebno ističe prorok Hošea koji ukazuje na činjenicu da je Gospodin bio Izraelov Bog još „iz Egipta“ (Hoš 12, 10; 13, 4). Bog se prema narodu odnosio kao prema svome sinu, jer je učio „hodati Efrajima“ (Hoš 11, 3), držeći ga zaruke kao što to čine svi očevi i majke. Osim očinske ljubavi prorok Hošea govori i o uspostavljanju novih odnosa između Gospodina i naroda. Ističe kako će taj odnos biti međusobni dijalog, odnosno odnos koji je pun ljubavi i uzajamnog poštovanja. Početak tog dijaloga dogodit će se kada Bog stvori svakome čovjeku novo srce koje će biti sposobno ljubiti i praštati (usp. Hoš 2, 18-25). To je novi savez između Boga i naroda čiji će temelj biti iskrena ljubav, milosrđe i pravednost. U taj novi savez bit će uključene životinje i čitav stvoreni svijet o kojemu Bog brine. Može se reći da će to biti jedan novi početak kojega prorok Hošea opisuje glagolom zaručiti. Taj glagol zaručiti ističe odnos Boga i naroda, odnosno Bog će razgovarati sa svojim narodom u ljubavi i vjernosti kao što to čine zaručnik i zaručnica. Ta slika Boga i naroda kao zaručnika i zaručnice nije nimalo slučajna, jer je izraelski narod često bio nevjeran Jahvi, o čemu svjedoči i prorok Hošea: „Idi, uzmi ženu koja je bludnica, rodi bludničku djecu! Jer je i zemlja nevjerna Gospodinu!“ (Hoš 1, 2). Osim proroka Hošee, i Tritoizaija govori o Bogu koji kao otac i majka brine za svoje djecu. Posebno ističe kako Bog kao otac skrbi za Izraela, oprašta mu grijeha i pokazuje solidarnost s njime (usp. Iz 64). Također Bog kao majka tješi svoju djecu i tako im ulijeva mir i sigurnost (usp.

¹⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 43-45; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 49-50; Ladislav NEMET, Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća. Cilj vremena i povijesti na pragu trećeg tisućljeća, u: *Obnovljeni život* 54 (1999.) 3, 341.

¹⁷ Usp. Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 78; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 149; *Isto, Biblija i kristologija*, 46-49.

¹⁸ Usp. Stjepan KUŠAR, *Bog kršćanske objave*, Zagreb, 2001., 38-39; Teološki govor o Bogu ide putem analogije, odnosno teologija nastoji razviti pravila i modele kako bi ljudskim riječima primjereno govorila o Bogu. Može se više pročitati u: Stjepan KUŠAR, *Bog kršćanske objave*, 38-46.

Iz 66, 12-13).¹⁹ Ove slike Boga koje ga opisuju kao ratnika, kralja, pastira, oca, majku, te zaručnika i zaručnicu, važne su nam kako bi spoznali kakav je naš Bog. Te slike Boga na poseban se način produbljuju u Isusovu navješćanju kraljevstva Božjega. Zato su nam one važne, jer bez njih ne bismo mogli uočiti kontinuitet Staroga i Novoga zavjeta, te kako se Bog postupno otkriva u povijesti spasenja. Povrh toga, te slike nam mogu pomoći da spoznamo kolika je ljubav Božja koja se daruje u njegovu Sinu Gospodinu Isusu Kristu koji nam otkriva Oca i njegovu ljubav i toplinu (usp. Iv 16, 25-33).

1.2. Isusova Radosna vijest o kraljevstvu Božjem

Kako bismo bolje kontekstualizirali Isusovu poruku o kraljevstvu Božjemu potrebno je prvo navesti religiozne pokrete koji su djelovali u Isusovo vrijeme, te koji su svaki na sebi svojstven način iščekivali kraljevstvo Božje. Jedan od značajnijih religioznih pokreta u Isusovo doba su eseni.²⁰ „Sam pojam potječe od grčkog *essanoi* ili *essaioi*, što je po svojoj prilici pojam nastao iz aramejske riječi *hasen*, odnosno *hassaja*, što bi značilo *pobožni* ili *sveti*.“²¹ Oni su bili eshatološka kumranska zajednica na obali Mrtvog mora. Živjeli su odvojeni od svijeta u molitvi, askezi, kontemplaciji i strogom moralnom životu. Odricali su se vlasništva i ženidbe. Sve svoje nade polagali su u eshatološko vrijeme i dolazak Mesije.²² Drugi značajan religiozni pokret su zeloti. To je radikalni pokret koji se oružano borio protiv Rimljana kao strane okupacijske sile. Smatrali su da je Bog vrhovni vladar i da svaku drugu vlast u Izraelu treba isključiti. Oni su htjeli postići pravdu silom i mislili su da će se tako ostvariti kraljevstvo Božje na zemlji. Osim esena i zelota, jedan od najznačajnijih religioznih pokreta su farizeji. Naziv farizeji dolazi od hebrejske riječi *perušim*, što bi značilo *odijeljeni*. Smatrali su da će kraljevstvo Božje doći ako budu savršeno izvršavali svaku odredbu u Zakonu. Zato su se izdvajali od drugih ljudi koji nisu bili toliko sitničavi glede vršenja

¹⁹ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti*, 109-112; *KKC*, 219; Goran MEDVED, *Božje očinstvo u Starome zavjetu*, u: *Kairos: Evandeoski teološki časopis* 10 (2016.) 2, 204. 207-209.

²⁰ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 52; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 81; Ivan KARLIĆ, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja*, u: *Obnovljeni život* 59 (2004.) 2, 146-147.

²¹ Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 52.

²² Usp. *Isto*, 53-54; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 88-89.99-105.

Zakona. No, njihovo se izvršavanje Zakona pretvorilo u formalizam i zato ih Isus toliko kritizira.²³ Farizeji su bili laički pokret koji se u mnogo toga nije slagao sa saducejskim (svećeničkim) pokretom.²⁴ Saducejski pokret je bio političke naravi i često ih drugi nisu voljeli, jer su se znali nagoditi s Rimljanima i s drugima vlastima u Palestini kako bi spriječili političke naboje. Saduceji su potjecali iz svećeničkih krugova i između njih se birao veliki svećenik. Osim toga, oni su obavljali visoke dužnosti u Hramu i bili su članovi Velikog vijeća. Vjerovali su samo u Petoknjižje i zato su često sa farizejima dolazili u sukobe, jer su negirali postojanje duhovnih bića i uskrsnuća mrtvih, dok su farizeji sve to priznavali (usp. Dj 23, 8).²⁵ Sada kada smo ukratko predstavili različite religiozne pokrete koji su svaki na svoj način iščekivali kraljevstvo Božje, možemo analizirati i opisati Isusov navještaj kraljevstva Božjega koji se u bitnome razlikuje od svih spomenutih religioznih pokreta.²⁶

Kada bismo htjeli sažeti Isusovu poruku, odnosno Radosnu vijest koju donosi svima, u dvije najključnije rečenice, rekli bi ovako: „Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!“ (Mk 1, 15). U istaknutim Isusovim riječima može se vidjeti da nema izravnog govora o tome što jest kraljevstvo Božje, nego se samo ističe da je ono blizu. Vidjeli smo da su ondašnji slušatelji imali određeni pojam i očekivanja kraljevstva Božjega, ali nije bilo jedinstvenog mišljenja, odnosno svaka je od religioznih skupina tumačila kraljevstvo Božje na sebi svojstven način. No, iako su različito poimale kraljevstvo Božje, sve te skupine su očekivale ostvarenje Božje pravde u svijetu. To je točka poveznica s Isusovim navještajem kraljevstva Božjega, jer je on došao donijeti Božju pravdu svijetu. Ipak, valja reći da se Božja pravednost koju Isus donosi uvelike razlikuje od poimanja pravednosti tadašnjih religioznih skupina.²⁷ Njegova poruka o kraljevstvu Božjemu „mora se

²³ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 58-59; Ivan KARLIĆ, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja*, 146-147.

²⁴ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 58-59.

²⁵ Usp. *Isto*, 60-61; Thomas SÖDING, *Božji Sin iz Nazareta. Isusovo čovještvo u Novome zavjetu*, Zagreb, 2010., 173-174; Hram i Veliko vijeće su dvije važne židovske institucije, zato ih je potrebno ukratko pojasniti. Naime, Hram je Božje prebivalište u kojemu se na poseban način Bogu iskazuje čast, slava i hvala, te mu se prinose žrtve i molitve, usp. Ivan KARLIĆ, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista*, u: *Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 3, 864-865. Veliko vijeće ili Sinedrij je tijelo najviše državne vlasti, odnosno državno savjetodavno tijelo i glavno sudište u Jeruzalemu. Imalo je 70 članova, a predsjedao mu je veliki svećenik, usp. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAVA KRLEŽE, *Hrvatska enciklopedija*, (2021.), u: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56101> (30. VIII. 2023.).

²⁶ Usp. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154; *Isto, Biblija i kristologija*, 58-63.

²⁷ Usp. *KKC*, 541; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 56-57; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, Zagreb, 2017.,

dakle shvatiti u obzoru pitanja čovječanstva o miru, slobodi, pravednosti i životu²⁸. Čovjekov život u Isusovo, ali i u današnje vrijeme jako je ugrožen zbog nepravednog političkog upravljanja društvom. U Isusovo vrijeme ljudi nisu imali prava kao što to imaju danas. Osobito su manje vrijednima bile smatrane žene i djeca. I u takvom okruženju i načinu života dolazi Isus sa svojom porukom o kraljevstvu koje donosi mir, pravdu i oslobođenje za potlačene. Ovdje se ne radi o političkom oslobođenju, nego o oslobođenju čovjeka od ropstva grijeha. Zato se narod divio dok je slušao Isusovu snažnu poruku spasenja, jer je konačno došao netko tko će istinski slušati potrebe naroda, te koji mu je spreman pomoći (usp. Mt 9, 8; Mk 2, 12; Lk 5, 26).²⁹ Osim toga, u Isusovu navještaju osjetilo se nešto bitno drugačije, on je poučavao kao onaj koji ima vlast (autoritet), a ne kao pismoznanci (usp. Mk 1, 22). Pismoznanci i farizeji su naučavali ono što su sami naučili, odnosno naučavali su tuđi nauk. S druge strane, Isus je originalan, on naučava svoj nauk i to potkrjepljuje djelima. Sjetimo se čuda u sinagogi u Kafarnaumu kada je Isus oslobodio opsjednutoga, narod je povikao: „Što li je ovo? Nova li i snažna nauka!“ (Mk 1, 27). Zbog snage njegove poruke i navještaja ljudi su se pitali tko je on i odakle mu takva moć da ozdravlja bolesne i izgoni zle duhove. Isus je svojim čudesima zapravo dokazao da je kraljevstvo Božje uistinu došlo. Zbog toga što Isus govori i čini može se zaključiti da je kraljevstvo Božje čvrsto povezano s njegovom osobom, on sam jest kraljevstvo Božje, no on ga i donosi. I u tome se implicitno nazire da je on Sin Božji po naravi.³⁰

Prije nego što počnemo podrobnije govoriti o kraljevstvu Božjemu, navest ćemo jednu od boljih definicija koja opisuje što to jest kraljevstvo Božje koje Isus navješćuje. Ovdje odmah

154; Ivan KARLIĆ, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 143.146-147; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegi, u: *Bogoslovska smotra*, 61 (1991.) 1-2, 76-79; Walter KASPER, *Isus Krist*, Split, 2004., 81-82; Adalbert REBIĆ, Biblijska eshatologija, 91; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 121.124; Anton TAMARUT, Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne, u: *Bogoslovska smotra* 73 (2003) 1, 119-120.

²⁸ Walter KASPER, *Isus Krist*, 82.

²⁹ Usp. *Isto*, 83; Stjepan BALOBAN, *Slobodni i ponosni u društvu. Kršćanin i svijet*, Zagreb, 2010., 50-52; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 122; Ivan KARLIĆ, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 143-145; *KKC*, 542; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 49.

³⁰ Usp. Walter KASPER, *Isus Krist*, 83; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123.125-127; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegi, 76; Ivan KARLIĆ, Temeljne odrednice implicitne kristologije, u: *Bogoslovska smotra* 72 (2002.) 4, 559-560; *Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 151-153; Adalbert REBIĆ, Biblijska eshatologija, 90; Ladislav NEMET, Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća. Cilj vremena i povijesti na pragu trećeg tisućljeća, 349; *KKC*, 547-550; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 58-62.

treba istaknuti kako se kraljevstvo Božje ne može ograničiti definicijom, jer je ono dinamična stvarnost, a definicija je tu samo poradi lakšega razumijevanja što jest kraljevstvo Božje.³¹ Rekli smo da sam Isus ne definira što jest kraljevstvo Božje, ali po njegovim riječima i djelima može se zaključiti „da je to kraljevstvo za Njega djelo po kojemu je Bog odlučio ući u život ljudi, da bi bio s njima i donio im spasenje; radi se, dakle, o Božjoj blizini koja prihvaća čovjeka, pomiruje ga i uzdiže“³². Ta Božja prisutnost i blizina ozdravlja i oslobađa čovjeka od bolesti, očaja, depresije, tuge, beznađa... To kraljevstvo podrazumijeva i novo ponašanje ljudi, odnosno svi ljudi su pozvani prestati s nepravедnim ponašanjem i početi se jedni prema drugima odnositi kao braća i sestre bez dominacije i ugnjetavanja. Povrh toga, svi su pozvani na pomirenje jedni s drugima i na međusobnu ljubav kao put za promjene u svijetu.³³ Takav poziv³⁴ ljudima pokazuje da Isusovo kraljevstvo podrazumijeva poziv na puninu života (slika kruha i vina u izobilju za sve ljude bez ikakve diskriminacije) i slobodu od vlasti Sotone i vječne propasti³⁵ u koje se odlazi zbog smrtnih grijeha koje osoba ne želi ispovijedati i promijeniti.³⁶ Osim toga, „ono ima korijene u vremenu, u njemu raste i razvija se, a konačno će dovršenje imati na kraju vremena, kada Bog pokori svaku silu zla koje priječi Božju spasenjsku prisutnost među ljudima i u svijetu“³⁷. Značajno je još istaknuti kako je kraljevstvo Božje plod slobodne i milosne Božje inicijative koja poziva sve ljude, ali posebno siromašne, grješne, ponizne, bolesne, marginalizirane i obespravljene. Ključ za razumijevanje kraljevstva je osoba Isusa Krista, po i u kojemu se to kraljevstvo počinje

³¹ Usp. Jürgen MOLTSMANN, Najprije kraljevstvo Božje, u: *Crkva u svijetu* 25 (1990.), 3, 219-220.

³² Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, Zagreb, 2022., 146.

³³ Usp. *Isto; Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 143; Stjepan BALOBAN, *Slobodni i ponosni u društvu. Kršćanin i svijet*, 53-54; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 127-130; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegizi, 78-79; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90; *KKC*, 541-545; PAPIŃSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 56-57.

³⁴ Poziv najjasnije očituje Božje milosno djelovanje u ljudima. Prethodi mu odabranje, jer Bog prvo nekoga odabire, a potom ga poziva da mu služi. Božji poziv je zapravo poziv na obraćenje i vršenje Božje volje, što je najbolje za čovjeka i jedino ono pomoću čega se on može do kraja ostvariti, usp. „Poziv“, u: *Biblijski leksikon*, 253-254; „Poziv“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992., 437.

³⁵ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 146; „Kraljevstvo Božje“, u: *Biblijski leksikon*, 159-160; „Kraljevstvo Božje“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 253-254.

³⁶ Usp. *KKC*, 1861.

³⁷ Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 146.

ostvarivati sada i ovdje, ali je otvoreno budućnosti u kojoj će se potpuno ostvariti i doći do svoje punine.³⁸

Točka prekretnica u poimanju kraljevstva Božjega je Isusovo uskrsnuće. Nakon što je Gospodin Isus Krist umro, uskrsnuo, uzašao na nebo i sjeo s desna Ocu (Kristovo ustoličenje) možemo na neki način reći da je kraljevstvo Božje primilo svoju posebnu snagu, jer se sada ljudima obznanjuje da Krist koji je donio kraljevstvo Božje na zemlju ima vlast jednaku kao i Otac, te da vlada zajedno s njim. Konkretnije rečeno, Krist je nakon svoga pashalnog otajstva bio proslavljen od Oca i uzašao na nebesa, te je svojim učenicima dao obećanje Duha Svetoga koji će ih uvoditi u svu istinu (usp. Iv 16, 12-15). On je tako postao glava Crkve koja je njegovo tijelo (usp. Ef 1, 23), odnosno Crkva svu svoju snagu crpi iz Krista.³⁹ Zadaća Crkve kao „naroda Božjega“⁴⁰ je da shvati svoju bit u Kristu i vrši njegovo evangelizacijsko poslanje u svijetu. Kako bi to mogla, potrebno je da prvo dobro upozna sveto Pismo,⁴¹ jer „nepoznavanje Pisama jest nepoznavanje Krista“⁴². Tako će kraljevstvo Božje rasti i razvijati

³⁸ Usp. *Isto; Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobođanja, 147-150; „Kraljevstvo Božje“, u: *Biblijski leksikon*, 159-160; „Kraljevstvo Božje“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 253-254; Stjepan BALOBAN, *Slobodni i ponosni u društvu. Kršćanin i svijet*, 86; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegizi, 76-79; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90; *KKC*, 541-545; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*. Govor pape Ivana Pavla II. i dokument Papinske biblijske komisije, Zagreb, 1995., 104-105; *Isto, Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 56-57; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*; 58-59; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 121-124; Darko TOMAŠEVIĆ, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 362.

³⁹ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Zagreb, 1997., 160-162; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, Zagreb, 2013., 30-33; Marinko VIDOVIĆ, 1 SOL 4, 13-18 Eshatologija u formi apokaliptike, u: *Bogoslovska smotra* 87 (2017.) 2, 397; Giorgio GOZZELINO, Eshatologija, u: *Kateheza* 26 (2004.) 1, 74; *KKC*, 651-655.663-664; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 48, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. (dalje LG); PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 104-105.

⁴⁰ *KKC*, 781-782; LG 9; Bonaventura DUDA, *Koncilske teme*, Zagreb, 1992., 140-142.

⁴¹ Usp. Darko TOMAŠEVIĆ, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 366-367; *KKC*, 133.782-786; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 106-109; Kako bi se dobro poznalo sveto Pismo važno je da čitatelj pozna kulturu i povijesni kontekst u kojemu je nastala svaka pojedina biblijska knjiga. Zatim je važno poznavati odnos Staroga i Novoga zavjeta. Osim toga, potrebno je svaki biblijski tekst čitati s vjerom i u istom Duhu u kojem je i napisan. Također treba ostaviti mjesta kreativnosti, jer ne postoji jednoznačno tumačenje svih tekstova u Bibliji, nego je potreban pluralistički pristup tumačenju, kako bi se biblijski tekstovi aktualizirali. Pri tome valja paziti da se pojedini tekstovi ne bi pogrešno tumačili poradi nečije osobne koristi. Zato je sveto Pismo potrebno čitati u cjelini, a ne izabirati pojedine dijelove koji nam odgovaraju, a druge zanemariti. Može se više pročitati u: PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 100-153.

⁴² JERONIM, *Komentar na Izajju*, Prolog, u: CCL 73, 1 (PL 24,17), navedeno prema: *KKC*, 133; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi* (18. XI. 1965.), br. 25, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. (dalje DV).

se do svoje punine, odnosno dok Gospodin ponovno ne dođe i dok Bog Otac ne podloži sve neprijatelje pod noge Kristove, a potom će sam Krist sve podložiti Bogu Ocu, kako bi Bog bio sve u svemu (usp. 1 Kor 15, 24-28).⁴³

Rekli smo da je kraljevstvo Božje usko vezano uz osobu Isusa Krista, odnosno sam Isus jest kraljevstvo Božje. To bi značilo da tko god traži Boga i njegovo kraljevstvo u kojemu se uživa pravda i mir (usp. Ps 85, 11), treba pogledati na Isusa i temeljito proučiti riječi i djela koja je on činio, te tako uvidjeti o kakvom se to kraljevstvu ili Božjoj vladavini radi. Isus donosi Božje kraljevstvo svim ljudima i upoznaje nas s njegovom ljepotom i dubinom, te nam se u njemu otkriva kao spasitelj i otkupitelj. Zato ako želimo spoznati što jest kraljevstvo koje Isus donosi, nužno je potrebno spoznati i prihvatiti Isusa kao jedinog spasitelja i otkupitelja čovjeka.⁴⁴ Ta spoznaja i prihvaćanje Isusa kao svoga učitelja povlači za sobom osobno zalaganje u promjeni svoga života, osobito u ophođenju prema Bogu i bližnjima. Svaki čovjek bi se pojedinačno trebao preispitati što krivo radi u životu i pokušati to promijeniti uz Božju pomoć.⁴⁵ Božja pomoć čovjeku u njegovoj promjeni u punini se očitovala u njegovu Sinu Isusu Kristu koji je nama bio jednak u svemu osim u grijehu (usp. Heb 4, 15), te koji je prošao zemljom čineći dobro (usp. Dj 10, 38).⁴⁶

Već smo spomenuli kako Isus svojim riječima i djelima naviješta kraljevstvo Božje, te kako njegova djela potvrđuju riječi koje je govorio. Kada govori o kraljevstvu Božjemu uglavnom ga opisuje različitim prisporobama. U tim prisporobama objavljuje i samoga sebe, jer kako smo već spomenuli, kraljevstvo Božje se ne može odvojiti od Isusove osobe. Narod koji je slušao Isusa divio se njegovim prisporobama, jer su one bile jednostavne, a njihova poruka je bila duboka. U prisporobama Isus govori konkretne stvari koje ljudi trebaju poduzeti, ako žele da kraljevstvo Božje bude među njima. Tada je većina naroda bila skromnog obrazovanja i zato je bilo potrebno navijestiti im kraljevstvo Božje u prisporobama.

⁴³ Usp. Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 30-33; Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2004., 77-79; Jürgen MOLTMANN, *Najprije kraljevstvo Božje*, 225-226; *KKC*, 674.677.1050.

⁴⁴ Usp. Jürgen MOLTMANN, *Najprije kraljevstvo Božje*, 219; *KKC*, 542-543; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 58-62.

⁴⁵ Usp. Stjepan BALOBAN, *Slobodni i ponosni u društvu. Kršćanin i svijet*, 86; Ivan KARLIĆ, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobođanja*, 147-150; Nikola HOHNJEC, *Zabrana suđenja i poticaj na ispravljanje (Mt 7, 1-5). Govor na gori druge ne sudi a svaki ispravak počinje od sebe*, u: *Bogoslovska smotra* 74 (2004.) 1, 77-80; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 47-49.

⁴⁶ Usp. *KKC*, 470.

Prispodobе su bile jednostavne priče iz svakodnevnoga života koje su poticale ljude na promjenu, a u Isusovu naviještaju su bile itekako funkcionalne, jer je on svojim djelima potvrđivao te riječi koje je govorio.⁴⁷ Nije bio kao farizeji koje govore, a ne čine to što govore (usp. Mt 23, 1-12). Isusova djela bila su očiti znak dolaska kraljevstva Božjega. Ljudi su osobito voljeli Isusa zbog toga što je opraštao grijehе. Budući da je Isus bio Bog, u njegovoj vlasti je opraštati grijehе (usp. Mk 2, 1-12; Mt 2, 1-8; Lk 5, 17-26). Tim gestama Isus pokazuje svoj identitet i otkriva Boga koji je milosrdan i koji rado prašta. Osim toga, Isus pokazuje da prihvaća i da mu je stalo do svih ljudi. Zato puno vremena provodi s grješnicima kako bi im ponudio jedan drugačiji i kvalitetniji život u kojemu nema grijehа i zla, nego vlada radost i mir.⁴⁸ Farizeji su mu predbacivali to što se druži s grješnicima, jer su smatrali da Božji poziv treba biti upućen pravednicima, odnosno njima, a ne grješnicima. Isus im na to kaže da je došao radi grješnika, odnosno da bolesnima treba liječnik, a ne zdravima (usp. Mk 2, 15-17; Mt 9, 9-13; Lk 5, 27-32). Osim opraštanja grijehа Isus čini i čudesa, odnosno na nadnaravan način upravlja bolestima, životom i smrću, te prirodom. To je kod ljudi izazivalo čuđenje i divljenje. Isusu nije bio cilj da se ljudi dive čudima (usp. Mk 8, 11), nego da shvate da je Isus Bog i da tko vjeruje u njega ima život vječni (usp. Iv 3, 36).⁴⁹

Isusova čuda možemo podijeliti na: „egzorcizme, ozdravljenja, oživljavanja (uskrišavanja) i njegove intervencije nad prirodom.“⁵⁰ Svaki evanđelist pri opisu čuda naglašava jedan poseban vid Isusovog čudesnog djelovanja. Tako Marko opisuje Isusova čuda koja dokazuju da je Isus Sin Božji. Matej ističe Isusovu učiteljsku moć koja čini čuda i tako predstavlja kraljevstvo Božje na riječi (usp. Mt 5 – 7), i na djelu (usp. Mt 8 – 9). Luka pak u prvi plan stavlja Isusovu nježnost i solidarnost prema svima, dok Ivan za čuda koristi izraz *semeion*

⁴⁷ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 146-147; *Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 152-153; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 154-155; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzgezi, 79-80; *KKC*, 546; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 56-57.

⁴⁸ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 164-165; *Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 151-153; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 155; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 125-126; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90; *KKC*, 541-546; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155; *Isto, Biblija i kristologija*, 59-62.

⁴⁹ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 170; *Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 150-153; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 155-156; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 125-126; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzgezi, 76; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90; *KKC*, 547-550; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 57.

⁵⁰ Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 170.

(znak),⁵¹ „čiji je temeljni cilj objava Boga Oca, objava Isusove slave te svojevrsna pomoć učenicima da, priznajući ga Mesijom i Sinom Božjim, (po)vjeruju u njega“⁵².

Bit čuda nalazi se u njihovom teološkom značenju, odnosno potrebno je vidjeti kako Isus shvaća čuda koja čini. Isus ne odvajava svoje čudesno djelovanje od navješćivanja i tumačenja Radosne vijesti. Naprotiv, to se sve mora uzeti zajedno kako bi se shvatilo teološko značenje Isusovih čuda. Što tiče egzorcizama, u evanđeljima nalazimo da ih je Isus shvaćao i tumačio kao znakove dolaska kraljevstva Božjega, u kojemu đavlu više nema mjesta: „Ako ja po Duhu Božjem (prstom Božjim Lk 11, 20) izgonim đavle, zbilja je došlo k vama kraljevstvo Božje“ (Mt 12, 28). Kod čudesnih ozdravljenja (usp. Mt 11, 3-6; Lk 7, 20-23) Isus tumači svoje djelovanje kao poticanje na obraćenje (usp. Mt 11, 20-24; Lk 10, 13-15) i buđenje vjere u ljudima. Smisao Isusovih ozdravljenja je ozdravljenje duše, odnosno nutrine čovjeka, a ne samo fizičko ozdravljenje koje ne donosi promjenu srca i života (usp. Lk 17, 11-19).⁵³ Čuda nad prirodom bismo mogli podijeliti u tri skupine: čudesa izbavljenja (izbavljenje iz oluje, usp. Mk 4, 35-41; Mt 8, 23-27; Lk 8, 22-25), čudesa darivanja (velika blagovanja, usp. Mk 6, 34-44; 8, 1-9; Mt 14, 14-21, 15, 32-39; Lk 9, 11-17; Iv 6, 1-13) i epifanije (preobraženje na gori, usp. Mk 9, 2-8; Mt 17, 1-13; Lk 9, 28-36 i hod po moru, usp. Mk 6, 45-52; Mt 14, 22-33; Iv 6, 16-21). Čudima nad prirodom Isus se pokazuje kao onaj koji vlada stvorenim svijetom i time daje ljudima utjehu da se jedino u njega mogu pouzdati, a ne u materijalne i prolazne stvari. Štoviše, njima Isus daje do znanja da je kraljevstvo Božje došlo u sili i snazi, odnosno da je on obećani Mesija koji ima doći.⁵⁴ Isto tako u čudima uskrišavanja pokazuje se kao gospodar života i smrti, a što je dokaz da je Isus pravi Bog, jer upravljanje životom i smrću je pridržano samo Bogu. Evanđelja svjedoče kako Isus uskrisuje Lazara (usp. Iv 11, 1-44), Jairovu kćer (usp. Mk 5, 21-43; Mt 9, 18-26; Lk 8, 40-56) i mladića iz Naina (usp. Lk 7, 11-17). Važno je napomenuti kako su ti ljudi opet umrli, jer ih je Isus vratio ponovno u ovozemaljski život, dok Isusovo uskrsnuće nije vraćanje u ovozemaljski život, nego prijelaz u nebo i život u punini. Kada bismo htjeli svim ovim čudima naći zajedničku točku, to bi bila vjera. To je zato što Isus ne može učiniti čudo ondje gdje nema vjere. Vjera je preduvjet koji

⁵¹ Usp. *Isto*, 170-171.

⁵² *Isto*, 171.

⁵³ Usp. *Isto*, 171-174; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155.

⁵⁴ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 34-38; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 56-57.

otvara vrata kako bi Isus mogao učiniti čudo. To je zato što Isus traži odlučnost čovjeka da ga slijedi i povjerenje u njega da on može učiniti čudo i da to želi. Bez toga Isus može, ali ne želi učiniti čudo, jer je Bog čovjeku dao slobodnu volju i ne želi ići protiv njegove volje. Bog je silan, ali nije nasilan.⁵⁵

Opisali smo neke najvažnije aspekte kraljevstva Božjega. Prvo smo naveli različite religiozne skupine koje su djelovale u Isusovo vrijeme. Spomenuli smo esene, zelote, farizeje i saduceje, koji su svaki sa sebi svojstven način tumačili dolazak kraljevstva Božjega. Nasuprot njima, istaknuli smo Isusovu poruku o kraljevstvu Božjemu koja se u bitnome razlikuje od svih tadašnjih religioznih skupina.⁵⁶ Naime, Isus je ljudima donio kraljevstvo pravde i mira, u koje su pozvani svi ljudi. Isus nije činio iznimke za neke ljude, kako su to činili zeloti, farizeji i saduceji. Osim toga, temeljna razlika između Isusova navještaja i navještaja ostalih religioznih skupina, osobito farizeja i saduceja, je to što Isus svoje riječi potkrepljuje djelima. Isus sve ono što naučava ostvaruje u konkretnoj ljubavi prema bližnjemu.⁵⁷ To osobito čini svojim čudesima u kojima pokazuje da je kraljevstvo Božje došlo u sili i snazi.⁵⁸ Zbog toga su ljudi radije slušali Isusa nego farizeje i saduceje, jer su uvidjeli da Isus govori s autoritetom i da iznosi svoj originalni nauk, a ne tuđi, kako su to činili farizeji i saduceji. Po toj sili i snazi Isusovih riječi i djela može se zaključiti da je kraljevstvo Božje sam Isus, ali on ga i donosi, u smisli vrijednosti koje nastoji prenijeti na ljude.⁵⁹ Isus ne govori što jest kraljevstvo Božje, nego samo navodi da je ono blizu (usp. Mk 1, 15).⁶⁰ Nemamo točnu definiciju što jest

⁵⁵ Usp. Mario CIFRAK, *Početak evanđelja Isusa Krista. Hermeneutske pretpostavke*, Zagreb, 2009., 72-73.

⁵⁶ Usp. Ivan KARLIĆ, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja*, 146-147; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 58-63.

⁵⁷ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 146-147; *Isti*, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja*, 147.152-153; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 154-156; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 121-124; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi*, 76-79; *KKC*, 541-546; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 47-49.

⁵⁸ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 170; *Isti*, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja*, 152-153; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 155-156; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 125-126; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi*, 76; *KKC*, 547-550; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 57.

⁵⁹ Usp. Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123-126; Walter KASPER, *Isus Krist*, 83; Ivan KARLIĆ, *Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja*, 147; *Isti*, *Temeljne odrednice implicitne kristologije*, 559-560; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi*, 76-79; *KKC*, 541-542; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 57-62.

⁶⁰ Usp. *KKC*, 541; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154; *Isto, Biblija i kristologija*, 57; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 121.124; Walter KASPER, *Isus Krist*, 81.

kraljevstvo Božje, ali se po Isusovim riječima i djelima može zaključiti da se radi o milosnoj Božjoj odluci da dođe među ljude i donose im spasenje,⁶¹ te da im se približi i podigne sve one slabe i marginalizirane.⁶² Povrh toga, važno je istaknuti da je kraljevstvo Božje na svijetu prisutno samo u klici, jer Isus poziva sve ljude da svojim zalaganjem ostvaruju to kraljevstvo. Ljudsko zalaganje je ključno u ostvarenju kraljevstva, jer Isus želi da se ljudi potrudu kako bi to kraljevstvo raslo i razvijalo se među ljudima, odnosno kako bi odnosi među ljudima bili dobri i prožeti ljubavlju i poštovanjem. S druge strane, kraljevstvo Božje će doći do svoje punine tek u vječnosti, kada Isus ponovno dođe, te kada Bog Otac podloži sve neprijatelje pod noge njegove, a potom će Isus sve podložiti Bogu Ocu, kako bi Bog bio sve u svemu (usp. 1 Kor 15, 24-28).⁶³ Nakon što smo naveli neke temeljne aspekte kraljevstva Božjega, u sljedećem poglavlju ćemo podrobnije analizirati vrijednosti kraljevstva koje Isus želi prenijeti na sve ljude.

1.3. Vrijednosti kraljevstva Božjega i blaženstva

Suvremenom čovjeku pojam kraljevstvo Božje djeluje kao nešto iz davne prošlosti što za njega nema nikakvu vrijednost. Štoviše, neki čak s prijezirom gledaju na pojam kraljevstvo i vladavina, jer se sjećaju raznih tiranina koji su vladali dijelovima svijeta dokidajući ljudsku slobodu i prava. Često takve slike koje su ljudi stekli tokom života prenose i na kraljevstvo

⁶¹Spasenje je središnji religiozni pojam, koji nije teološki stručni izraz. Pojam spasenje prvotno označava subjektivno egzistencijalno izlječenje i ispunjenje života. U povijesti izraelskog naroda i u Isusovom navješćanju kraljevstva Božjega može se vidjeti da se spasenje ne može ostvariti samo ljudskim zalaganjem. Izraelci su bili trajno potrebni Božje pomoći, kao što smo i svi mi danas. Zato Isus i kaže da bez njega ne možemo ništa učiniti (usp. Iv 15, 5). No, ljudsko zalaganje je nužno, kako bi se stekle zasluge za spasenje, odnosno svi ljudi su pozvani surađivati s Božjom milosti, kako bi se spasili. Važno je istaknuti kako spasenje znači puninu života već ovdje na zemlji, ukoliko se prijateljuje s Bogom. No, s druge strane spasenje znači i onaj konačni događaj kada osoba nakon smrti uskrsne i dođe u nebo, usp. „Spasenje“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 547-548.

⁶²Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 146; *Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, 147-150; Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 155-156; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 122-123; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi, 79-80; *KKC*, 541-546.674.677; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 57-62.

⁶³Usp. Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 30-33; Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 77-79; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi, 76-79; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 75; *KKC*, 541-546.674.677.1050; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 57.

koje Isus navješćuje i donosi.⁶⁴ No tome nije tako, kraljevstvo Božje nije samo prostorna stvarnost i neka puka ideologija koja nastoji ljudima ponuditi nešto što bi ih obmanulo i iskoristilo radi nečije sebične svrhe. Doduše, kategorija prostora ne može se potpuno isključiti, jer se Trojedini Bog objavljuje u konkretnoj ljudskoj povijesti. Odnosi između osoba presvetoga Trojstva, Oca, Sina i Duha Svetoga su međusobno prožeti ljubavlju i oni te odnose prelijevaju na ljude kada im se objavljuju.⁶⁵ Po tome možemo zaključiti da je prostor važan i da se kraljevstvo koje Isus donosi događa, raste i razvija u konkretnoj ljudskoj stvarnosti, odnosno u prostoru i vremenu, a ne u nekom zamišljenom ili izmišljenom prostoru. To Isus objašnjava farizejima, kada su ga pitali kada dolazi kraljevstvo Božje? Isus im odgovara da je kraljevstvo Božje već sada među ljudima (usp. Lk 17, 20-37; Mt 24, 26-27. 32-39. 17-18; 10, 39; 24, 40-41.28; Mk 13, 21.15-16; Iv 12, 25), odnosno ako ljudi žive po Božjim zapovijedima i nastoje promicati dobro, tako doprinose rastu i razvoju kraljevstva Božjega. Osim toga, kraljevstvo Božje nije borba za političku prevlast kako su to očekivali Židovi, koji su se nadali da će im Bog poslati političkog vođu koji će ih osloboditi od rimskih okupatora.⁶⁶ Kraljevstvo Božje je borba protiv đavla i sila tame, koje zarobljavaju čovjeka i sprječavaju da on živi u slobodi i milosti djeteta Božjega. Jer Isus je došao da razori djela đavolska (usp. Mk 1, 21-28; Mt 7, 28-29; Lk 4, 31-37).⁶⁷

Povrh toga, poruka Isusovog kraljevstva je u prvome redu usmjerena siromasima, odbačenima i grješnicima, a onda i svima ostalima. Zato se i kaže Radosna vijest o kraljevstvu Božjemu, jer su grješnici i oni koje su ljudi odbacili bili radosni što Isus njima prilazi i često blaguje s njima (usp. Mk 2, 15-17; Mt 9, 9-13; Lk 7, 36-50; 19, 1-10).⁶⁸ Isus je takvim svojim ponašanjem pokazao da svim ljudima treba pristupiti i pružiti im ljubav i pažnju, a osobito onima koje su ljudi odbacili i ismijali. Često i u današnjem suvremenom

⁶⁴ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 148.

⁶⁵ Usp. *Isto*, 80-81; *Isti*, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobođanja, 146-147; Marija PEHAR, Kategorija prostora u trinitarnoj teologiji Jürgena Moltmanna, u: *Diacovensia* 27 (2019.) 1, 138-139; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzezezi, 79-80.

⁶⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 82; *Isti*, Božje kraljevstvo – relativizacija politike?, u: *Bogoslovska smotra* 77 (2007.) 2, 363-365; Marijan Jerko FUČAK, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzezezi, 79-80; Darko TOMAŠEVIĆ, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 363; *KKC*, 541-543.

⁶⁷ Usp. *KKC*, 549-550.

⁶⁸ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 149-150; *KKC*, 543-545; PAPSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 117-118; *Isto*, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154; *Isto*, *Biblija i kristologija*, 57-62.

društvu ugled i čast imaju samo oni koji su bogati i slavni, dok siromašni, bolesni i mali ljudi ostaju nezapaženi. Isus upravo te male i marginalizirane ljude poziva k sebi da ih uzvisi i da im pokaže da su vrijedni, jer svatko tko se ponizuje bit će uzvišen, a tko se uzvisuje bit će ponižen (usp. Lk 14, 7-11; Mt 23, 12).⁶⁹ Isus tako pokazuje da je svaki čovjek vrijedan i da je pozvani biti dionikom kraljevstva Božjega. Isus se često obraća marginaliziranima, jer su oni bili željni njegove poruke spasenja, dok su oni bogati i ugledni uglavnom zatvarali vrata svoga srca i ostali u svojoj oholosti i umišljenosti. Već smo spomenuli farizeje koji su nastojali savršeno držati Zakon, a zaboravili su na ono temeljno: ljubav prema Bogu i bližnjemu (usp. Mt 23, 23-24; Lk 11, 42). Upravo u toj ljubavi i solidarnosti prema drugima događa se kraljevstvo Božje, jer ono je kraljevstvo ljubavi i mira. To je radikalna novost glede svih svjetovnih kraljevstava i kraljeva, jer svi oni su nastojali vladati i imali su svoje podanike, dok u Božjemu kraljevstvu Bog je kralj koji je poslao svoga Sina da nama služi, spasi nas i otkupi (usp. Iv 3, 16-17). Tako nam je dao primjer da i mi trebamo služiti i ljubiti svoje bližnje kao sebe same (usp. Mk 12, 28-34; Mt 22, 34-40; Lk 10, 25-28).⁷⁰ Štoviše, Isus ide toliko daleko da nam nalaže ljubav prema neprijateljima, jer nema smisla da ljubimo samo one koji nas ljube, poradi toga što to rade i ljudi koji žive svjetovno i bez Boga (usp. Mt 5, 43-48; Lk 6, 27-28.32-36).⁷¹

Osim opraštanja grješnicima, druženja s odbačenima i ljubavi prema svima, jedna od temeljnih vrijednosti kraljevstva Božjega jest Božja pravednost⁷². U Isusovo vrijeme, ali i danas mnogi su ljudi nezadovoljni jer moćnici i oni koji vode društvo čine nepravdu. Iako neke političke oporbe u Isusovo vrijeme i danas govore da promiču pravednost, često to ne

⁶⁹ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 181-182; *KKC*, 543-545; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 117-118; *Isto, Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154; *Isto, Biblija i kristologija*, 57-62.

⁷⁰ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 219-222; *KKC*, 2196; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 117-118; *Isto, Biblija i kristologija*, 47-49.

⁷¹ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 226-227; Ivan DUGANŽIĆ, *Pred Biblijom i s Biblijom. Odgovori i poticaji*, Zagreb, 2007., 238-240; *KKC*, 2844-2845.

⁷² Božja pravednost je Božja sveta volja i plan koji je On namijenio za svakoga od nas. Isto tako, Božja pravednost znači da je Bog pravedan i da je vjeran svojim obećanjima, te da će se ona ispuniti u svoje vrijeme. Ta pravednost se ne smije shvaćati u pravničkom smislu, jer ona uređuje ispravan odnos između Boga i ljudi, te oslobađa ljude od krivnje, što sam zakon nikada ne bi mogao učiniti. Radi se o tome da nas Bog po Kristovoj muči, smrti i uskrснуću opravdava i spašava, jer bismo po zakonu trebali umrijeti, zbog počinjenih grijeha. Iz tog Božjeg dara spasenja čovjek je opravdan pred Bogom i treba nastojati vršiti Božju volju u svim aspektima svog života, kako bi Božja pravednost postala norma djelovanja u društvu, usp. „Božja pravednost“, u: *Biblijski leksikon*, 255-256; „Božja pravednost“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 443.

čine. Zato Isus u svome navještau kraljevstva govori da trebamo najprije tražiti kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, a sve će nam se ostalo nadodati (usp. Mt 6, 33). Isus time želi reći da se ne brinemo tjeskobno za hranu, piće i odjeću koja nam svakodnevno treba, jer Bog se brine za to ako mi nastojimo vršiti njegovu volju. Upravo to je njegova volja, nastojati u svakome dijelu svoga života činiti pravdu (usp. Mt 6, 26-34).⁷³ No, uvijek treba imati na umu da se Božja pravednost ne postiže nasiljem i osvetom, nego isključivo krotkim i poniznim srcem (usp. Mt 11, 28-30). U tome se očituje ljubav prema bližnjemu, ali i prema neprijatelju, jer Isus nas u molitvi „Oče naš“ poziva da oprostimo jedni drugima kao što on oprašta nama. Dakle, oprost drugima je preduvjet da bi nama bilo oprašteno. A što se tiče osвете, Bog je ne dopušta, jer je na njemu da sudi drugima, a nas potiče da činimo dobro i molimo za one koji nas mrze (usp. Rim 12, 19-20).⁷⁴

Nadalje, promatrajući taj Božji zahtjev za bezuvjetnom ljubavlju, može se zaključiti da Božja vladavina nije oblik vladavine u kojoj bi ljudi bili podjarmljeni Bogu i ne bi smjeli ništa reći i pomisliti. Naprotiv, Božja vladavina počiva na slobodi samodarivanja, jer se Bog daruje čovjeku i dopušta mu da on u slobodi odluči želi li ići za svojim Stvoriteljem.⁷⁵ Povrh toga, Božja vladavina ide toliko daleko, da potiče ljude da se međusobno ljube i da svaki čovjek zaboravi na sebe i svoje obveze kako bi se pronašao u drugome. Ljudska vladavina nas uči da se borimo za sebe i da sebe ostvarimo, dok Božja vladavina kao temeljno pravilo ističe zaborav sebe, odnosno da čovjek živi normalno i brine se za sebe, ali da uvijek ima vremena za drugoga i da je spreman žrtvovati neke svoje planove i ciljeve kako bi pomogao bližnjemu u potrebi (usp. Mk 8, 35-37; Mt 16, 25-26; Lk 9, 24-25).⁷⁶ Isus nam pokazuje koliko je važna ljubav prema bližnjemu, jer svi bi ljudi htjeli da im se čini isključivo dobro. Zato nam Isus i

⁷³ Usp. Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, 156; Marijan VUGDELIJA, Osmo blaženstvo: „Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5, 10), u: *Služba Božja* 50 (2010.) 4, 369; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegizi*, 79; *KKC*, 1807; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155; *Isto, Biblija i kristologija*, 56-57.

⁷⁴ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 213-216; *KKC*, 2838-2842.

⁷⁵ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 279-282; *KKC*, 396-398.1730-1732.

⁷⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 429-432; *KKC*, 2196.

nalaže zlatno pravilo: „Sve, dakle, što hoćete da vama ljudi čine, činite i vi njima! Jer to je sadržaj Zakona i Proroka.“ (Mt 7, 12).⁷⁷

Kada govorimo o vrijednostima koje Isus zastupa u svome navještaju kraljevstva Božjega, ključno je još analizirati Blaženstva. Njih Isus donosi u svome Govori na goru, a o tome nam svjedoče evanđelisti Matej i Luka. Matej navodi osam blaženstava (usp. Mt 5, 3-12), a Luka samo četiri (usp. Lk 6, 20-26).⁷⁸ Mogli bismo reći da su blaženstva temeljni sadržaj Isusove poruke o kraljevstvu Božjemu, jer u njima Isus donosi vrijednosti koje su nužne, kako bi kraljevstvo Božje raslo i razvijalo se. Svakog čovjeka Isus poziva na život po blaženstvima, jer su ona vrijednosti kraljevstva Božjega koje donose promjene u međuljudskim odnosima. Svako blaženstvo ima svoje posebnosti i može uvelike utjecati na dobrobit društva.⁷⁹ Sam pojam blažen ili blaženstvo označava onoga koji je radostan ili sretan, odnosno onoga tko je u stanju savršene radosti i ljubavi prema Bogu i bližnjemu.⁸⁰ Isus pomoću blaženstava tumači i produbljuje Dekalog, jer ističe što je još potrebno činiti kako bi se baštinilo kraljevstvo Božje, osim vršenja Zakona.⁸¹ U središtu blaženstava je pitanje pravednosti koja je potrebna za ulazak u kraljevstvo Božje, jer nije više dovoljno samo vršiti Zakon, sada je potrebno slijediti Isusa (usp. Mt 7, 21). No, da bi se moglo dosljedno slijediti Isusa potrebno je razumjeti što je on htio reći svojim blaženstvima.⁸²

Prvo blaženstvo u kojemu Isus hvali one koji su siromašni duhom jer takvima pripada kraljevstvo Božje, spada među najparadoksalnija blaženstva. Već smo bili spomenuli kako se kraljevstvo Božje radikalno razlikuje od svjetovnih kraljevstava, jer u njemu prednost

⁷⁷ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 139-140; Ivan DUGANDŽIĆ, *Pred Biblijom i s Biblijom. Odgovori i poticaji*, 240-241; Ladislav NEMET, Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća. Cilj vremena i povijesti na pragu trećeg tisućljeća, 349-350.

⁷⁸ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 108-112.

⁷⁹ Usp. Mario CIFRAK, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; KKC, 1716-1717.

⁸⁰ Usp. KKC, 1721-1723; Hrvoje ZOVKO, Otajstvo blaženstva (Mt 5, 1-12), u: *Spectrum: ogledi i prinosi studenata teologije*, 50 (2017.) 1, 89; „Blažen“, u: *Biblijski leksikon*, 50; „Blaženstvo“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 59.

⁸¹ Usp. KKC, 1724; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 108.

⁸² Usp. KKC, 1716-1719.1723-1724; Mario CIFRAK, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; *Isti, Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 38-39; Kako bismo bolje protumačili svako blaženstvo ovdje ćemo navesti sva blaženstva kako ih donosi evanđelist Matej: „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!, Blago ožalošćenima: oni će se utješiti!; Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju!, Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi!, Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe!, Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!, Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati!, Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5, 1-10), usp. *Isto*, 38.

imaju oni koji su odbačeni i prezreni, dok oni koji su oholi i umišljeni dobivaju posljednja mjesta (usp. Mt 19, 30; 20, 16; 23, 12; Lk 14, 7-11). No, treba biti oprezan u tumačenju ovoga blaženstva, odnosno u tome na koga se ono odnosi. Je li istina da je Isusova poruka upućena samo onima koji su siromašni, odbačeni i prezreni? Siromasi duhom o kojima Isus govori nisu samo oni koji su siromašni, jadni, bijedni i marginalizirani, nego oni kojima u svemu treba Božja pomoć. To su oni koji u potpunosti ovise o Bogu i ne mogu bez njega ništa, odnosno oni su kao mala djeca koja ne mogu ništa bez svojih roditelja i zato imaju potpuno pouzdanje u njih.⁸³

Drugo blaženstvo je upućeno ožalošćenima koji će biti utješeni. Suvremenom čovjeku bi bilo suludo razmišljati kako netko tko je uplakan i žalostan može baštiniti kraljevstvo. No, ovdje se ne radi o žalosti zbog toga što netko nije ostvario neke svoje sebične interese i nešto tome slično, nego o tuzi i žalosti zbog počinjenih grijeha i propusta dobra što ga je trebalo učiniti. Osoba koja žali zbog svojih grijeha pokazuje Bogu da se istinski kaje i da želi prebivati s njim u vječnosti, a takvu poniznu osobu Bog nikada ne odbacuje. Zato Isus kaže da će takve duše biti utješene, jer ponizan čovjek koji se kaje za svoje grijeha prima Božji mir i blagoslov. Štoviše, Bog je obećao da će dionicima svoga kraljevstva otrti svaku suzu s očiju, te da žalosti, jauka i muke više neće biti (usp. Otk 21, 4), nego samo radosti i mira u Duhu Svetome (usp. Rim 14, 16). Možda nam kao kršćanima nekada nije lako u životu zbog raznih teškoća, a ova nam utjeha izgleda besmislena, jer na nju treba dugo čekati. Svejedno ne treba odustati, nego treba hrabro ustrajati u vjeri, jer ćemo u svoje vrijeme žeti (usp. Gal 6, 9).⁸⁴

U trećem blaženstvu Isus uzdiže one koji su krotki i njima obećava da će baštiniti zemlju. Krotkost je jedan od darova Duha Svetoga (usp. Gal 5, 22) koji ima iznimnu vrijednost.

⁸³ Usp. Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 122; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 39; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 115-118; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi*, 79; Ivan DUGANDŽIĆ, *Pred Biblijom i s Biblijom. Odgovori i poticaji*, 233-234; Marijan VUGDELIJA, „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5, 3), u: *Crkva u svijetu*, 37 (2002.) 2, 182-184; Marijan VUGDELIJA, *Blaženstvo siromaha* (Mt 5, 3; Lk 6, 20), u: *Crkva u svijetu* 37 (2002.) 1, 28-31; KKC, 1716.1721; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 117-118; *Isto, Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155.

⁸⁴ Usp. Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 122; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 41-42; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 118-119; Marijan VUGDELIJA, „Blago onima koji tuguju: oni će se utješiti“ (Mt 5, 4), u: *Služba Božja*, 51 (2011.) 2, 151-154; 158-163; KKC, 1716-1718.1723-1724.

Naime, krotke osobe nastoje sve riješiti mirnim putem, jer vladaju svojim emocijama i željama. U njima nema nikakve želje za nasiljem i prema drugima se odnose s punim poštovanjem. Zato je važno biti krotak, jer se tako ispunja zapovijed ljubavi prema bližnjemu i nastoji se sjediniti s Isusom, koji je rekao da se učimo od njega jer je krotka i ponizna srca, te ćemo tako naći mir dušama svojim (usp. Mt 11, 29). Svako nasilje i svađa rađaju nemirom i tjeskobom, zato Isus od nas traži da budemo krotki, jer jedino mirom i ljubavlju se postiže pobjeda. Svakodnevne situacije nas često navode da reagiramo ljutito i bahato, ali uvijek se treba sjetiti Isusa i njegove poruke mire. Također se ne treba bojati reagirati kako nas Isus uči, jer će do konca vremena uvijek biti tu uz nas da nam u svemu pomogne (usp. Mt 28, 20). Nagrada krotkima bit će zemlja koju će baštiniti. Ta zemlja je sam Bog, odnosno njegovo kraljevstvo. To kraljevstvo je sigurna zemlja u kojoj vlada mir i međusobna ljubav, zato je potrebno da oni koji žele baštiniti kraljevstvo budu takvi.⁸⁵

Četvrto blaženstvo govori o onima koji gladuju i žedaju za pravdom. Ovo blaženstvo zauzima središnji položaj unutar Isusovog govora o blaženstvima. Zanimljivo je to što se govori o gladi i žeđi, odnosno o dvije temeljne životne potrebe bez kojih čovjek ne bi mogao opstati. Time se simbolizira važnost Božje pravednosti. Treba posebno istaknuti pojam Božje pravednosti, jer ljudi često u životu žude za svojom pravdom, jer žele da nešto budu po njihovom i smatraju da to mora biti tako, jer je to po njima pravedno. No, Božja se pravednost ne sastoji u tome, nego u tome da tražimo što je volja Božja i da njegove zapovijedi i vrijednosti čuvamo i promičemo u društvu. Osoba koja živi ovo blaženstvo, treba svim srcem i dušom željeti da se Božje kraljevstvo spusti na zemlju i da odnosi među ljudima budu prožeti ljubavlju i poštovanjem.⁸⁶

Peto blaženstvo koje ističe vrijednost milosrđa, način je kako se Bog odnosi prema ljudima. To je ona Isusova praštajte da vam bude oprošteno, odnosno budite milosrdni kako bi postigli

⁸⁵ Usp. Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 122; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 42; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 119-121; *KKC*, 1716.1720-1722; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 148.

⁸⁶ Usp. Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 122; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 40; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 121-123; *KKC*, 1716.1807.

milosrđe (usp. Lk 6, 36-38). Može s reći da s ovim blaženstvom započinje drugi dio blaženstava, jer je ono povezano sa sljedeća dva blaženstva, s kojima tvori trijadu: biti milosrdan, čista srca i mirotvorac. Ta tri blaženstva govore o bratskoj ljubavi prema bližnjemu, koja svoj primjer i uzor ima u Bogu.⁸⁷ Danas ljudima nije lako biti milosrdan, i kao da se nekako više okreću ka izvršavanju pravde, dok milosrđe ostaju u drugome planu ili ga uopće nema. Isus ide potpuno obrnutom logikom i uzdiže one koji su milosrdni, jer milosrdan čovjek ima osjećaj za drugoga i njegove pogriješke. Ovdje nije riječ o tome da treba uvažavati tuđe pogriješke i grijehe, u smislu da ih odobravamo, nego se radi o tome da znamo drugima oprostiti i suosjećati s njima u njihovoj nevolji. Tada će Bog tako postupiti prema nama, jer smo imali ljubavi za druge, a upravo se u ljubavi očituje da smo Božja djeca (1 Iv 3, 10-12).⁸⁸

U šestom blaženstvu Isus ističe kako Boga mogu gledati jedino oni koji su čista srca. Taj pojam čistoće često se spominje u Starome zavjetu, jer su Židovi smatrali da čovjeka osim određene hrane mogu onečistiti i nečisti duhovi, jer se suprotstavljaju Božjoj volji; mogu ga onečistiti i grobovi jer se u njima nalazio mrtvac koji više nije na životu; može ga onečistiti i guba, jer ga je izdvajala iz zajednice drugih ljudi (usp. Lev 11). Zapravo čovjeka može onečisti sve ono što je ugrožavalo život, pa makar on s tim bio samo u izvanjskom doticaju. Isusov nauk ide suprotno od toga, on uči da čovjeka može onečistiti samo ono što izlazi iz njegovih usta, aludirajući na ljudsko srce iz kojega izlaze zle misli, krađe, bludnost, psovka, ljubomora i razni drugi grijesi. Čovjeku iz srca dođe misao u um, a onda se ta misao pretvori u djelo. Zato Isus ističe da je za čistoću srca jedino važan život po Božjim zapovijedima, a ne obredna pranja koja ne mijenjaju čovjekov mentalitet. Da bi se gledalo Boga i bilo s njim u vječnosti, nužno je potrebno čistiti svoje srce od zlih misli i ukrotiti svoje tijelo kako ne bi činilo zla djela, a sve ostalo nije važno i ne može naštetiti odnosu s Bogom. Zato je Isus toliko inzistirao na duhu, a ne na slovu Zakona (usp. Mt 5, 17-19).⁸⁹

⁸⁷ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 123.

⁸⁸ Usp. *Isto*, 123-125; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 42-43; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; KKC, 1716-1717.1720-1722.

⁸⁹ Usp. KKC, 1716.1722; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 43-44; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 125-128.

Sedmo blaženstvo govori o mirotvorcima koji će se zvati sinovima Božjim. Mirotvorci su oni koji žude za mirom i žele da taj mir bude temelj odnosa među ljudima. No, istinski mirotvorci su oni koji taj mir i tvore, te se zalažu za zakone u društvu koji omogućavaju mir. Isus ovdje govori o mirotvorcima koji su spremni žrtvovati se da bi se mir istinski i ostvario. No, uvijek treba imati na umu da će neki kršćani biti progonjeni zbog toga što nastoje u društvu ostvariti Božji mir. Zato Isus i zaokružuje svoj govor o blaženstvima, ističući da su blaženi oni koji su progonjeni zbog pravednosti, jer je njihovo kraljevstvo Božje. Kršćani koji istinski žive svoju vjeru ne mogu izbjeći napade i progone, jer nije učenik veći od učitelja, ako su progonili učitelja, progonit će i učenike (usp. Mt 10, 24-25; Lk 6, 40). Važno je istaknuti kako Isus ovdje ističe progone zbog pravednosti, a ne sve progone. Jer ako je netko progonjen zbog zločina, njemu nije obećano kraljevstvo, nego onima koji su progonjeni zbog dobra kojega čine. To nije lako, jer kada te netko progoni većina ljudi bi uzvratila istom mjerom. No, Isus ističe kako treba strpljivo podnositi nepravdu, što ne znači dopustiti da te drugi maltretiraju. Jedino oni koji strpljivo podnose progone, ismijavanja, omalovažavanja, oduzimanja života, a sve zbog toga jer se zalažu za Božju pravednost, baštinit će kraljevstvo Božje, jer kroz mnoge kušnje i teškoće nam je proći kako bi došli k Bogu (usp. Lk 9, 23; Dj 14, 22).⁹⁰

Zaključno valja reći da „blaženstva ocrtavaju lice Isusa Krista i opisuju njegovu ljubav; izražavaju poziv vjernika pridruženih slavi njegove Muke i Uskrsnuća; ona osvjetljuju djela i stavove svojstvene kršćanskom životu; to su paradoksalna obećanja koja u nevoljama podržavaju nadu; naviještaju blagoslove i nagrade koje učenici tajanstveno već unaprijed kušaju; najprije su ostvorena u životu Djevice Marije i svih svetaca“⁹¹.

⁹⁰ Usp. Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 40.44; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 100; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 128-131; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegezi*, 79; Ivan DUGANDŽIĆ, *Pred Biblijom i s Biblijom. Odgovori i poticaji*, 233-234; Marijan VUGDELIJA, *Osmo blaženstvo: „Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!“* (Mt 5, 10), 365-369; *KKC*, 1716.1720-1725; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155.

⁹¹ *KKC*, 1717.

2. Prispodobе o rastu

Cilj ovoga poglavlja je predstaviti i analizirati prispodobе o rastu, kako bismo pomoću njih bolje razumjeli samu narav kraljevstva Božjega. Svaka prispodoba o rastu ima svoju specifičnost, no zajednička točka svim takvim prispodobama je dinamizam rasta i razvoja, kojemu ćemo mi posvetiti posebnu pozornost, poradi same naravi ovoga rada.

2.1. Definicija i mehanizam djelovanja prispodobе

Jedna od boljih definicija prispodobе,⁹² koja ju detaljno pojašnjava u svim njezinim aspektima je od Vittoria Fusca. On kaže da je: „Prispodoba fiktivno pripovijedanje koje se koristi u funkciji dijaloško-argumentativne strategije koja djeluje u dva momenta: najprije potičući na temelju unutarnje logike govora određeno vrednovanje prenoseći ga poslije snagom analogije strukture u stvarnost na koju misli pripovjedač“⁹³. Naime, kad kažemo da je prispodoba fiktivno pripovijedanje onda mislimo da je to izmišljeni opis nekog događaja. No, tu valja biti oprezan kada tumačimo riječ fiktivno jer prispodobе ne govore o nekim znanstveno-fantastičnim događajima, nego one govore o svakodnevnim događajima s kojima su se tadašnji ljudi susretali i koji su njima bili razumljivi. Tako Isus često spominje vinograd i vinogradare, sijača, žetvu i tome slično, jer je na taj način najlakše ljudima mogao prenijeti poruku o kraljevstvu Božjemu. Osim toga, prispodobе se pripovijedaju po uzoru na svako drugo pripovijedanje, ali ono što je kod prispodobа posebno je to da imaju dijaloško-argumentativnu strategiju. To bi značilo da se prispodoba odvija jedino u dijalogu u kojemu pripovjedač ima cilj da kod slušatelja potakne novo gledanje na stvarnost, odnosno da kod njih pobudi određene učinke. U tome dijalogu nužno je da pripovjedač ima samo jedan cilj,

⁹² *Biblijski leksikon* navodi riječ parabola ili usporedba, a ne prispodoba. Koristi riječ usporedba zato što se neke dvije stvarnosti uspoređuju na slikovit način. Znači usporedba ili prispodoba ne izražava neku misao pojmovno, nego na slikovit način. Razlog tomu je otajstvena dimenzija kraljevstva Božjega koja se ljudima na najjednostavniji način može prenijeti upravo slikovitim pričama koja imaju svoju dublju poruku, usp. „Prispodoba“, u: *Biblijski leksikon*, 326.

⁹³ Vittorio FUSCO, *Parabola, Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Cinisello Balsamo, 2001., 1085-1088, navedeno prema: Mario CIFRAK, *Početak evanđelja Isusa Krista. Hermeneutske pretpostavke*, 54.

odnosno samo jedan vrijednosni sud koji želi prenijeti slušateljima, kako se oni ne bi pogubili u različitim vrijednosnim sudovima.⁹⁴

Navest ćemo dva momenta u kojima se odvija prispodoba, a za primjer ćemo uzeti tekst iz evanđelja po Luki koji govori o farizeju koji Isusa poziva da blaguje s njim (usp. Lk 7, 36-50). Navest ćemo cijeli tekst kako bi mogli bolje objasniti dva momenta prispodobe:

„Neki farizej pozva Isusa da bi blagovao s njime. On uđe u kuću farizejevu i priđe stolu. Kad eto neke žena koja bijaše grešnica u gradu. Dozna da je Isus za stolom u farizejevoj kući pa ponese alabastrenu posudicu pomasti i stade odostrag kod njegovih nogu. Sva zaplakana poče mu suzama kvasiti noge: kosom ih glave svoje otirala, cjelivala i mazala pomašću. Kad to vidje farizej koji ga pozva, pomisli: Kada bi ovaj bio Prorok, znao bi tko i kakva je to žena koja ga se dotiče: da je grešnica. A Isus, da mu odgovori, reče: Šimune, imam ti nešto reći. A on će: Učitelju, reci! A on: Neki vjerovnik imao dva dužnika. Jedan mu dugovaše pet stotina denara, drugi pedeset. Budući da nisu imali odakle vratiti, otpusti obojici. Koji će ga dakle od njih više ljubiti? Šimun odgovori: Predmnijevam, onaj kojemu je više otpustio. Reče mu Isus: Pravo si prosudio. I okrenut ženi reče Šimunu: Vidiš li ovu ženu? Uđoh ti u kuću, nisi mi vodom noge polio, a ona mi suzama noge oblila i kosom ih svojom otrla. Poljupca mi nisi dao, a ona, otkako uđe, ne presta mi noge cjelivati. Uljem mi glave nisi pomazao, a ona mi pomašću noge pomaza. Stoga, kažem ti, oprošteni su joj grijesi mnogi jer ljubljaše mnogo. Komu se malo oprašta, malo ljubi. A ženi reče: Oprošteni su ti grijesi. Sustolnici počeli nato među sobom govoriti: Tko je ovaj da i grijeha oprašta? A on reče ženi: Vjera te je tvoja spasila! Idi u miru!“

Prvi moment prispodobe je ovaj gdje Isus kaže farizeju Šimunu da mu ima nešto za reći (usp. Lk 7, 40). Nakon toga slijedi hipotetički slučaj, odnosno fiktivna priča koja ima svoju pouku (usp. Lk 7, 41-42). Zbog toga se u prispodobama često koriste pitanja: Tko od vas? Što vam se čini? I tome slično. Potom se traži željeni odgovor (usp. Lk 7, 43), a kada se on postigne odmah slijedi drugi moment prispodobe, u kojemu se postignuto vrednovanje analogijom prenosi u drugu stvarnost⁹⁵ „koja se dosada nije spominjala, ali na koju je mislio pripovjedač od početka i u čijoj funkciji je konstruirao fiktivni govor: Vidiš li ovu ženu? ... (Lk 7, 44)“⁹⁶. Važno je napomenuti kako je potreban baš ovaj postupak kod prispodobe, jer drugačije sugovornik ne bi došao do vrijednosnog suda. Smisao prispodobe je da sugovornik sam dođe do vrijednosnog suda i da ga primijeni na sebe. Da je Isus direktno rekao Šimunu što radi

⁹⁴ Usp. Mario CIFRAK, *Početak evanđelja Isusa Krista. Hermeneutske pretpostavke*, 54.

⁹⁵ Usp. *Isto*, 55.

⁹⁶ *Isto*.

krivo, vjerojatno bi došlo do svađe i Šimun ga ne bi poslušao. A ovom strategijom Isus potiče Šimuna da sam promisli o svojem viđenju ovog događaja, jer je Šimun najvjerojatnije smatrao da nije u krivu.⁹⁷

Nadalje, da bi mehanizam prispodobe funkcionirao, mora odgovoriti na dva pitanja: 1. Fiktivna priča mora biti dosljedna i vođena unutarnjom logikom, kako bi dovela do točno željenog vrednovanja. Zato se često koriste pitanja: Možda tko? Nitko! Tko god! Nije moguće! Ili to govori svaki sudionik u fiktivnoj priči kako bi pojasnio svoje stajalište (npr. David i Natan, usp. 2 Sam 12, 1-15). 2. Odnos sa stvarnim događajem mora biti različit od njega, kako ga se ne bi otkrilo prije vremena, nego u isto vrijeme. To je važno, jer tako sugovornik lakše shvati taj prijenos vrednovanja s fiktivnog na stvarni događaj. Povezanost fiktivnog i stvarnog događaja je sličnost tog događaja. Kao na primjer kada Natan priča Davidu kako je jedan bogataš ukrao ovcu, aludirajući na to kako je David ukrao ženu Hetitu Uriji (usp. 2 Sam 12, 1-15). Ta dodirna točka fiktivnog i stvarnog događaja je općenita i apstraktna, tako da vrijedi za oba događaja. Isto tako je vrijednosni sud za oba događaja isti (npr. David i Natan, usp. 2 Sam 12, 1-15: osuđuje se svaki bogataš koji krade). Taj apstraktni govor je nužan, jer bismo bez njega ostali zatvoreni u fiktivni govor.⁹⁸ „No prispodoba je u tom međuprijelazu, ne na konkretnoj primjeni. Odatle nezamjenjivost prispodobe.“⁹⁹

2.2. *Prispodoba o sijaču*

Prispodobu o sijaču donose evanđelisti Matej (usp. Mt 13, 3-9), Marko (usp. Mk 4, 3-9) i Luka (usp. Lk 8, 5-8). Mi ćemo se u ovome radu koristiti biblijskim tekstom kojeg donosi Marko, jer je njegovo evanđelje najstarije i samim time najizvornije. Pisano je oko 70. godine posl. Kr. obraćenim poganima u Rimu.¹⁰⁰ Prvo ćemo iznijeti samu prispodobu, kako bi čitatelju bilo lakše pratiti njezinu analizu i tumačenje:

„Čujte! Izade sijač da sije. Kad je sijao, jedan dio sjemena pade na put i dođoše ptice i pozobaše ga. Drugi dio pade na kamenito tlo gdje nije bilo

⁹⁷ Usp. *Isto*.

⁹⁸ Usp. *Isto*, 55-56.

⁹⁹ *Isto*, 56.

¹⁰⁰ Usp. *Isto*, 27; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 88.94-95; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, Zagreb, 2018., 32.

mного zemlje. Brzo iznikne jer nije ležalo duboko u zemlji. Ali kad sunce zasja, uvenu i usahnu, jer nije imalo korijena. Opet drugi dio pade među trnje. Trnje uzraste i zaguši ga, tako da ne donese roda. Drugi, napokon, pade na dobru zemlju, iznikne, odraste i donese rod, jedno tridesetostruk, jedno šezdeseterostruk, jedno stostruk. I zaključuje riječima: Tko ima uši, neka čuje!“ (Mk 4, 3-9).

Ovu prispodobu treba čitati u cjelini, kako bi se istaknula poruka svakoga dijela i tako dobila jedna smisljena cjelina. Također je važna cjelina prispodobe, kako bismo shvatili važnu ulogu sijača koji sije ne žaleći ni truda, ali ni sjemena. Sijač je ovdje prikazan kao velikodušan čovjek koji se jako trudi i sije sjeme na zemlju, ne brinući se hoće li ono uroditi plodom i koliko će njih uroditi plodom. Možda bi se nekim čitateljima, osobito onima koji se bave poljoprivredom, činilo da je trebao više voditi računa o tome gdje će posijati sjeme, a ne biti toliko rasipan. No, sijač ide potpuno drugačijom logikom koju ćemo sada objasniti. Naime, ova usporedba opisuje različitu sudbinu zrnja. Njihova sudbina uvjetovana je samim tlom, odnosno je li je ono priređeno za sjetvu ili nije. Pa čak i time da je neka sjetva uništena. Prvo zrno palo je na tlo pokraj polja i ptice su ga pojele, što znači da nije moguće da ono urodi plodom. Drugo pak zrno je palo na kamenito tlo i jer nije duboko usijano u zemlju, nije imalo čvrst korijen i sunce ga je spržilo. Treće zrno je palo u trnje i trnje ga je ugušilo, a tek četvrto zrno pada na dobru zemlju i donosi plod. Isus nasamo tumači svojim učenicima ovu prispodobu, jer je njima dano da znaju otajstva kraljevstva Božjega, dok ostalim sve biva rečeno u prispodobama (usp. Mt 13, 11-15; Mk 4, 10-12; Lk 8, 9-10). To je zato što ljudi trebaju biti otvorena srca kako bi čuli Isusa, jer ako im je stalo do obraćenja pokušat će proniknuti što im Isus želi reći. Isus kaže svojim učenicima da je sjeme u prispodobi zapravo riječ Božja i da prvo zrno predstavlja one koji čuju Božju riječ o kraljevstvu, ali ih ona ne zanima i odmah dolazi đavao da im odnese poruku spasenja koju su čuli. Drugo zrno predstavlja one koji radosno prihvate Božju riječ, ali budući da nemaju snažnu vjeru da u njoj ustraju, otpadnu u vrijeme kušnje. To je slikovito prikazano korijenom koji usahnu. Treće pak zrno označava one koji čuju Božju riječ, ali ona ostane bez ploda jer svjetovne brige, koji su slikovito prikazane trnjem, uguše riječ. Četvrto zrno predstavlja one koji čuju Božju riječ, pohrane je u svom srcu i ustrajno je vrše, i tako donesu plod (usp. Mt 13, 18-23; Mk 4, 14-20; Lk 8, 11-15). U ovom Isusovom tumačenju prispodobe vidljiva je važna uloga sijača i

plodnog tla, koju smo istaknuli na početku analize prisposode. Naime, sijač može označavati samoga Isusa, ali i sve one koji svjedoče za njega, dok plodno tlo označava sve one koji slušaju Božju riječ. Ključ ove prisposode je u tome što Isus i oni koji ga svjedoče ne trebaju biti zabrinuti hoće li zrno donijeti ploda, odnosno hoće li netko prihvatiti Božju riječ, ako su oni dali sve od sebe da je dobro i vjerno posiju. Konkretnije rečeno, ne ovisi sav urod od sijačeva truda, nego i o Bogu koji daje da raste. Naše je da posijemo, a Bog će dati da urodi. Sijač zapravo ide tom logikom i zato se ne brine što neka zrna padaju kraj puta, jer je svjestan da o tlu, odnosno ljudima koji slušaju Božju riječ ovisi hoće li je oni prihvatiti ili ne. To nije u sijačevoj moći da na silu posije, odnosno nije na nama da na silu obraćamo druge, nego da blago i s poštovanjem ponudimo Božju riječ, a na ljudima je da ju oni prihvate ili odbace. No, važno je istaknuti kako sijač, odnosno svi mi trebamo biti primjer u vjeri kako bi se drugi obratili, odnosno potrebno je biti tu za druge i zaboraviti sebe, kako bi se živjelo za druge (usp. Iv 12, 24-26), tek tada možemo očekivati da će se drugi možda obratiti. I u cijelom tom procesu rasta ploda potrebno je puno ljubavi, pažnje i nježnosti. Isus opisuje kraljevstvo Božje ovom prisposobom, jer tako ističe kako je ono plod milosne Božje inicijative (sijač koji sije), a opet s druge strane, traži od čovjeka otvoreno srce i spremnost na izvršavanje Božje riječi (četvrto zrno koje donosi plod).¹⁰¹

2.3. Prisposoba o kukolju

Prisposobu o kukolju donosi samo evanđelist Matej (usp. Mt 13, 24-30). Kao i u prisposobi o sijaču ovdje nalazimo motive sjetve, sjemena, njive, čovjeka i roda. Glavni naglasak u ovoj prisposobi je na dijalogu između gospodara i sluga. Navest ćemo cijelu prisposobu, kako bismo je mogli sustavnije protumačiti:

„Kraljevstvo je nebesko kao čovjek koji posija dobro sjeme na svojoj njivi. Dok je sve spavalo, dođe njegov neprijatelj, posija kukolj po pšenici i otiđe. Kad onda uzraste usjev i uhvati se rod, pokaza se i kukolj. Tada dođoše

¹⁰¹Usp. KKC, 541-546; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposode*, Zagreb, 1997., 43-45; Božo LUJIC, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 153-154; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 78; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 37-42, može se više pročitati u: Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 31-43.

domaćinove sluge i rekoše mu: Gospodaru, nisi li ti dobro sjeme posijao na svoju njivu? Odakle joj dakle kukolj? On im odgovori: Neprijatelj je to učinio. Tada sluge upitaše: Treba li otići i skupiti ga? On odgovori: Ne! Inače biste mogli, skupljajući kukolj, počupati zajedno s njim i pšenicu. Ostavite samo da zajedno oboje raste do žetve. U vrijeme žetve reći ću žeteocima: Saberite najprije kukolj i svežite ga u snoplje da se sažeže. A pšenicu nosite u moju žitnicu!“ (Mt 13, 24-30).

Isus svojim učenicima nasamo tumači ovu prispodobu, kako bi je oni poslije mogli tumačiti drugima. Ističe kako je on onaj koji sije dobro sjeme. Njiva je svijet. Dobro sjeme su djeca kraljevstva Božjega, a kukolj su djeca đavolska. Žeteoci su anđeli. Kada pšenica izraste, dobro će se vidjeti i kukolj, odnosno na svršetku svijeta Isus će poslati anđele koji će sabrati sve one ljude koji nisu živjeli po volji Božjoj i koji su sijali zlo, te će ih baciti u ognjenu peć (pakao). A svi oni koji su sijali dobro i služili Bogu doći će k njemu i radovati se u vijeke vjekova (usp. Mt 13, 36-43). Rekli smo da je glavni naglasak ove prispodobe na dijalogu između gospodara i sluge, odnosno između Boga i ljudi. Neki kršćani se često pitaju kako to da Bog dopušta da u Crkvi budu i oni koji siju zlo, mržnju i razdor? Oni bi najradije da se takvi ljudi istjeraju iz Crkve, jer po njima oni tamo ne pripadaju. No, Isus, kao i obično, ide drugačijom logikom. Naime, njemu je stalo do spasenja svih ljudi i neizmjereno je strpljiv sa svakim od nas (usp. 1 Tim 2, 4; 2 Pt 3, 8-9), zato i kaže svojim učenicima da ne čupaju kukolj (usp. Mt 13, 30), aludirajući na ljude koji su zli i kojima treba obraćenja. Neki bi se tu možda pitali kako to da ima zla u svijetu u kojem se nalazi i Božje kraljevstvo? Odgovor je jednostavan, svaki čovjek ponaosob bira hoće li služiti Bogu ili ne, bez obzira bio on član Crkve ili ne. Koliko god netko bio zao, Isus je i za njega umro i njemu objavio Božju ljubav, zato je toliko strpljiv sa svakim od nas, jer želi da svi budemo dionici kraljevstva Božjega. Takvom pogledu na svijet Isus uči sve svoje učenike, jer jedino tako se mogu promijeniti odnosi među ljudima.¹⁰²

¹⁰² Usp. *KKC*, 541-546; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 93; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prispodobe*, 115-118; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 157-158; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 110-115; može se više pročitati u: Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 105-117.

2.4. Prispodobе о gorušičinu zrnu i kvascu

Prispodobu о gorušičinu zrnu donose evanđelisti Matej (usp. Mt 13, 31-32), Marko (usp. Mk 4, 30-32) i Luka (usp. Lk 13, 18-19), dok prispodobu о kvascu donose samo Matej (usp. Mt 13, 33) i Luka (usp. Lk 13, 20-21). Obje prispodobе prikazuju dinamičnu stvarnost kraljevstva Božjega, koja se od neuglednog početka razvija i raste do savršenstva. Navest ćemo prispodobu о gorušičinu zrnu onako kako je donosi evanđelist Marko.¹⁰³ Budući da Marko ne donosi prispodobu о kvascu, navest ćemo je onako kako je donosi evanđelist Luka, jer on u svome evanđelju više ističe Isusa koji u prispodobama opisuje rad i trud žena u ondašnjim domaćinstvima, a što je ključno u ovoj prispodobi gdje Isus uspoređuje Boga s brižnom domaćicom.¹⁰⁴ Navest ćemo obje prispodobе, kako bi čitatelju pojednostavili analizu i tumačenje:

„Dalje je govorio: S čim da usporedimo Božje kraljevstvo? Kojom da ga prispodobom prikažemo? Ono je kao gorušičino zrno. Kad se sije u zemlju, manje je od sveg drugog sjemena na zemlji. A je li posijano, uzraste i bude veće od sveg povrća. Potjera tako velike grane da mogu nebeske ptice boraviti u njegovoj sjeni.“ (Mk 4, 30-33). „Dalje reče: S čim da usporedim Božje kraljevstvo? Ono je kao kvasac koji uze žena i pomiješa u tri mjere brašna, dok sve ne uskisnu.“ (Lk 13, 20-21).

Na prvi pogled se čini da u ovim dvjema prispodobе nema nikakvih razlika, jer obje govore о rastu i razvoju kraljevstva Božjega. No ipak, neki ističu da prispodoba о gorušičinu zrnu ističe više kvantitetu, a prispodoba о kvascu kvalitetu promjene.¹⁰⁵

Nadalje, značajno je istaknuti kako se između malenog sjemena i velikog drveta nalazi određeni vremenski razmak. Taj vremenski razmak nam pokazuje kako treba biti strpljiv dok

¹⁰³ Usp. Mario CIFRAK, *Početak evanđelja Isusa Krista. Hermeneutske pretpostavke*, 27; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 88.94-95; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike о kraljevstvu Božjem*, 32.

¹⁰⁴ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike о kraljevstvu Božjem*, 62; Suvremeni bibličari ističu kako Luka u svome evanđelju značajnu pažnju daje Isusu koji u prispodobama opisuje trud i rad žena u ondašnjim domaćinstvima. Naime, jedini Luka donosi prispodobu о izgubljenoj i nađenoj drahmi kojom Isus s pomoću radosti jedne žene prikazuje Božju radost nad pronalaskom grešnika (usp. Lk 15, 8-10). Isto tako, jedini Luka donosi prispodobu о bezočnom sucu i upornoj udovici koja ne posustaje u traženju svoga prava. Njezinu upornost Isus uzima za primjer molitve koja treba biti ustrajna (usp. Lk 18, 1-8). Osim ovih prispodoba, Luka zajedno s Matejom donosi prispodobu о kvascu. U njoj se Bog uspoređuje s brižnom domaćicom koja pravi kruh za svoju obitelj. Zbog toga smatramo da je u ovome radu koji prikazuje novost kraljevstva Božjega kojeg Isus donosi za sve ljude, korisnije uzeti prispodobu о kvascu onako kako je donosi evanđelist Luka, jer se više ističe rad i trud žena u ondašnjim domaćinstvima, a koje tada nisu imale pravo glasa, te su bile zanemarene, usp. *Isto*.

¹⁰⁵ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 156.

plod ne izraste, odnosno kako treba postepeno, strpljivo i uporno raditi kako bi kraljevstvo Božje raslo. Suvremeni čovjek želi sve odmah, a ako se to ne dogodi ubrzo postaje nestrpljiv. Isus nas uči da treba ići putem strpljivosti i naporno raditi kako bi se vidjeli plodovi kraljevstva Božjega. Tako i maleno zrno gorušice koje je najmanje od svega sjemena na svijetu skriva toliku snagu da postane drvo na koje se gnijezde ptice nebeske (usp. Mt 13, 32; Mk 4, 31-32; Lk 13, 19). Ta je snaga isto tako nazočna u kvascu koji je malen, ali ukvasa cijelo tijesto. U ovim prisporobama osobito treba obratiti pozornost na tu promjenu koja se dogodila. Time je Isus htio istaknuti kako kraljevstvo Božje na početku izgleda maleno i neznatno, a onda se uz Božju pomoć i ljudsko zalaganje razvije u ogroman plod. Zanimljiva je i ta slika gorušičinog zrna i kvasca, jer moguće je da ljudi u Isusovo vrijeme nisu poznavali biološke procese rasta biljki i dizanja tijesta, nego su se divili tim promjenama i zbog toga zahvaljivali Bogu. Zato im Isus i priča ove prisporobe, kako bi se ljudi divili tome kako kraljevstvo Božje može rasti i biti na dobrobit svih. Nužno je istaknuti kako ta snaga koja pokreće rast gorušičinog zrna i dizanja tijesta je snaga kraljevstva Božjega i Bog je taj koji svojom moći daje da to kraljevstvo raste i razvija se. Iako nekada izgleda da su sile zla moćnije i da pobjeđuju u svijetu, Bog uvijek svojom milošću pokaže da je snažniji i da se zalaže za rast kraljevstva Božjega. Ipak, bez ljudskog napora i truda kraljevstvo Božje ne bi raslo i razvijalo se među ljudima, jer Bog želi da se ljudi trude kako bi se ono ostvarilo, premda je on svemoguć i može sam kraljevstvo dovesti do punine. No, to kraljevstvo dolazi nenametljivo i ne sili čovjeka da ga razvija, ali ga poziva na rad i strpljenje, te obećaje da njegov trud neće biti uzaludan.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Usp. *Isto*, 156-157; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 92; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 75; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegizi*, 79; Darko TOMAŠEVIĆ, *Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 360; Vjeko-Božo JARAK, Smionost Božje nježnosti. Isusove prisporobe, 21-23.28-31; KKC, 541-546; PAPIJSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 58-60.63-64; može se više pročitati u: Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 55-67.

2.5. Prispodoba o sjemenu koje samo raste

Prispodobu o sjemenu koje samo raste donosi samo evanđelist Marko (usp. Mk 4, 26-29). I u ovoj prispodobi nalazimo motive radnika, sjetve, plodne zemlje, uspjeha sjetve i žetve. Navest ćemo cijelu prispodobu:

„Kraljevstvo je Božje kao čovjek koji baci sjeme u zemlju. Spavao on ili bdio, danju ili noću, sjeme niče i raste, a da on i ne zna kako. Sama od sebe donosi zemlja rod: najprije biljku, onda klas, napokon puno zrno u klasu. Kad se tada pokaže rod, odmah spremi srp, jer je tu žetva.“ (Mk 4, 26-29).

Naglasak u ovoj prispodobi je na tome kako čovjek obavi sjetvu, a onda više ništa ne čini. Naspram čovjekove pasivnosti navedena je aktivnost zemlje koja sama od sebe daje rod. No, da bi se shvatila poruka ove prispodobe potrebno je uzeti u obzir cijeli proces: sijanje, klijanje, rast, sazrijevanje i žetva. Čovjek je onaj koji sije, a Bog daje da raste. Kao i kod ostalih prispodoba koje smo naveli, važna je čovjekova djelatnost, odnosno da on obavi kvalitetno svoj dio posla, kako bi Bog učinio ono što nije u čovjekovoj moći. Ova prispodoba je slična prispodobi o sijaču, jer se radi o sijanju sjemena. No, razlikuje se po tome što je u prispodobi o sijaču naglasak na upornosti sijača i njegovu sijanju unatoč preprekama, dok je ovdje naglasak u sjemenu i zemlji koja omogućuje rast i sazrijevanje. Ono temeljno što se želi naglasiti u ovoj prispodobi je Božja vladavina koja je snažna u sebi i koja raste i razvija se prema vlastitim zakonitostima. Njezin razvoj ne ovisi presudno o čovjeku, ali traži njegovo zalaganje. Osim toga, prispodoba otkriva kako ono što je pokrenuto svojom unutarnjom snagom dolazi do dovršetka i kraja, odnosno kako kraljevstvo Božje ne može propasti ili se ne ostvariti, nego je samo potrebno biti strpljiv i davati sve od sebe.¹⁰⁷ Zaključno se može reći „da je Božja vladavina ipak Božja stvarnost koja od Boga dolazi i prvenstveno se njegovom snagom ostvaruje. Čovjek, doduše, sudjeluje u njezinu ostvarivanju i njegovu ulogu ne bi trebalo umanjivati, ali Bog zacijelo izvodi ono najvažnije“¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Usp. KKC, 541-546; Joachim GNILKA, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, 123; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prispodobе*, 21-23; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 155-156; Marijan Jerko FUČAK, *Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegizi*, 79; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 78; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 97-102.

¹⁰⁸ Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 156.

Zajednička točka svih pet prisposoba je govor o Božjem kraljevstvu koje se uspoređuje sa sjemenom i procesom rasta. Uzeta je baš slika sjemena zato što je u naravi sjemena da bude zasijano, te je potrebno određeno vrijeme čekanja kako bi ono donijelo roda. Vidjeli smo da sjeme koja je posijano u dobru zemlju donosi rod, jer ima snagu u sebi, ali i čovjekov rad je omogućio plodno tlo. Osim toga, rekli smo da je važno uzeti u obzir cijeli proces sijanja, klijanja, rasta, sazrijevanja i žetve, jer to služi kao slika sijanja, razvijanja i dovršetka kraljevstva Božjega kojega Isus navješćuje i donosi. O temi rasta i razvoja kraljevstva govori i sveti Pavao u *Prvoj poslanici Korinćanima*, gdje ističe kako pšenično zrno postaje klas, aludirajući na promjenu osobe nakon uskrsnuća (usp. 1 Kor 15, 35-49). Sve ove slike o rastu i razvoju kraljevstva opisuju novi odnos između Boga i ljudi i između ljudi međusobno, na koji nas Bog poziva, s ciljem da razvijemo te odnose što više tokom našeg zemaljskog života. Osim toga, ono na što bi trebalo posebno obratiti pažnju u ovih pet prisposoba je rasipna Božja ljubav koja je slikovito prikazana kao upornost sijača koji sije unatoč tome što neće svako zrno donijeti roda. Povrh toga, Božja ljubav je jednostavna i konkretna, jer se ne očituje u veličanstvenim djelima, nego u malim djelima ljubavi. Ta mala djela će u svoje vrijeme sazrijeti, ali njihova snaga i vrijednost ostaju u ljubavi, a ne u veličini. No, za njihovo ostvarenje potrebna je strpljivost i pouzdanje u Boga. Bog je taj koji će omogućiti rast svoga kraljevstva, ali od čovjeka očekuje da surađuje s njim ruku pod ruku.¹⁰⁹ Tu je velika odgovornost pastira Crkve i kateheta u tumačenju Božje Riječi, napose Isusovih prisposoba, kako bi ih vjernici mogli razumjeti i primijeniti Isusov nauk u svome životu. Zato je u prvom redu važno da pastiri i katehete aktualiziraju Isusove prisposobe sukladno vremenu u kojemu žive, kako bi vjernici shvatili važnost prisposoba za njihove konkretne životne situacije. Osim toga, potrebno je da pastiri i katehete pokušaju inkulturirati Božju Riječ, jer se jedino tako biblijska poruka može ukorijeniti u različitim područjima i kulturama. Kako bi se to učinilo, potrebno je Bibliju prevesti na što više jezika, kako bi svima bila dostupna i lako razumljiva. To je važno, jer je smisao širenja Božje Riječi da ona postane sastavni dio života svakoga čovjeka, odnosno da svaki čovjek po njoj živi. Zato Isus i ističe potrebu da se evanđelje navijesti svima (usp. Mk 16, 15, Mt 28, 19-20). No, pastiri i katehete trebaju biti poslušni crkvenom učiteljstvu, kako ne bi zastranili na svome putu.¹¹⁰ Važno je da evanđelje

¹⁰⁹ Usp. *Isto*, 158-159; *KKC*, 541-546.

¹¹⁰ Usp. *KKC*, 131.133; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 133-138.

prikažu tako da ljude potaknu na susret s Kristom,¹¹¹ „koji je ključ cjelokupne biblijske objave i koji prenosi Božji poziv, na koji svatko treba odgovoriti“¹¹².

¹¹¹ Usp. *KKC*, 132; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 146.

¹¹² PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, 146.

3. Rast kraljevstva Božjega

U ovom posljednjem poglavlju rada prikazat ćemo rast kraljevstva Božjega uz pomoć Isusovih prisposoba o rastu. Pokušat ćemo opisati dinamiku rasta kraljevstva koja zahtijeva Božju milosnu inicijativu, ali i ljudsko zalaganje. Prvo ćemo prikazati Božju zauzetost u ostvarivanju, te rastu i razvoju kraljevstva. Potom ćemo opisati važnost ljudskoga zalaganja u rastu kraljevstva Božjega. Nakon toga ćemo analizirati eshatološko dovršenje kraljevstva Božjega.

3.1. Božja inicijativa i zauzetost u ostvarivanju i rastu kraljevstva Božjega

Jedno od prvih i temeljnih obilježja Božjega kraljevstva kojega naviješta i donosi Isus¹¹³ „je činjenica da se radi o Božjoj inicijativi i o Njegovoj bezuvjetnoj i sveopćoj milosti prema svim ljudima; sam Bog dolazi u susret čovjeku, obraća mu se i biva mu blizu kao nikada do sada“¹¹⁴. To Božje sebedarje nam pokazuje da mi ljudi nismo u mogućnosti sami uspostaviti kraljevstvo Božje, nego ga trebamo prihvatiti kao milosni dar (usp. Mk 10, 15; Mt 20, 1-15; Lk 15, 11-32). Bog Otac je poslao svoga Sina Isusa Krista da nam objavi to kraljevstvo, odnosno da nam objavi novo lice Boga koji je čista ljubav. Bog nam svoje kraljevstvo daruje iz čiste ljubavi, jer želi da svi budemo dionici njegova božanskog života. On nas ne sili da prihvatimo to kraljevstvo, nego nam daruje slobodu da se sami odlučimo hoćemo li graditi njegovo kraljevstvo ili ne.¹¹⁵ No, njegov poziv uvijek ostaje otvoren i potrebni smo mu kako bi zajedno s njim gradili to kraljevstvo do njegove punine. Osim toga, Božja inicijativa u ostvarivanju i rastu kraljevstva Božjega najzornije je prikazana u Isusovim prisposobama o rastu. Isus u njima ističe poziv svakome čovjeku da surađuje s Božjim milosnim darom spasenja. Povrh toga, prisposobe su njegov angažman u odnosu na njegove slušatelje, jer pomoću njih želi ljudima pokazati kakvo je to kraljevstvo Božje i što je potrebno činiti kako

¹¹³ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 149.

¹¹⁴ *Isto*.

¹¹⁵ Usp. *Isto*; KKC, 541-542; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 57-62.

bi ono raslo.¹¹⁶ Tako u prisposobi o sijaču (usp. Mt 13, 3-9; Mk 4, 3-9.13-20; Lk 8, 5-8) i sjemenu koje samo raste (usp. Mk 4, 26-29) ističe važnost sisanja, odnosno svjedočenja Božje riječi. No, ističe i važnost Božjeg zahvata kako bi to sjeme urodilo plodom, odnosno kako ne ovisi sav urod od sijačeva truda, nego i od Boga koji daje da raste.¹¹⁷ Božja je inicijativa tu ključna,¹¹⁸ jer bez nje sijač ne bi imao što sijati, odnosno nitko od ljudi ne bi upoznao Božju riječ koju treba svjedočiti. Isto tako, bez Boga i punine njegove objave u Kristu,¹¹⁹ nitko ne bi mogao postati plodno tlo, odnosno čovjek ne bi mogao otvoriti svoje srce i započeti mijenjati svoje ophođenje prema Bogu i ljudima. Upravo se u promjeni srca i novome odnosu čovjeka prema Bogu i bližnjemu događa kraljevstvo Božje.¹²⁰ Na tu promjenu Isusu poziva u prisposobi o sjemenu koje samo raste i prisposobi o gorušičinu zrnu (usp. Mt 13, 31-32; Mk 4, 30-32; Lk 13, 18-19). Naime, prisposoba o gorušičinu zrnu opisuje rast kraljevstva Božjega od malenog i neuglednog, do njegova savršenstva. Iako Isus to ne spominje, može se pretpostaviti da je za rast gorušičinog zrna potrebno određeno vrijeme, a to uključuje i strpljivost sijača. Ljude današnjice sve više zaokuplja ta želja da budu uspješni i da to ostvare što prije, jer u protivnom neće biti u koraku s društvom. Isus u ovim dvjema prisposobama ističe potpuno drugačiju logiku,¹²¹ on želi „da pokušamo sebe i sva zbivanja promatrati smirenije i strpljivije, skromnije i prijateljskije. To je preduvjet da bismo i u teškim trenucima sačuvali unutarnji mir i sklad te tako mogli naslutiti kako ni Bog ništa drugo ne želi doli upravo to: naš mir i našu osobnu zrelost“¹²². Bogu je stalo do te unutarnje kvalitete života, a ne do izvanjske ljepote i blještavila. To prikazuju i prisposobe o gorušičinu zrnu i kvascu, koje ističu unutarnju snagu kvasca i zrna gorušice koja pokreće cijeli proces rasta i

¹¹⁶ Usp. Ivan DUGANŽIĆ, Isus propovjednik i učitelj, u: *Diacovensia* 18 (2010.) 3, 467; *KKC*, 543-546; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 57.

¹¹⁷ Usp. Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposobe*, 21-23.43-45; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 153-156; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 37-42.97-102.

¹¹⁸ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 156; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 78.

¹¹⁹ Usp. *KKC*, 65; DV 4; Anđelko DOMAZET, *Kršćanska objava. Fundamentalno-teološka studija*, Split, 2015., 151-152; Rene LATOURELLE, *Kršćansko svjedočenje*, Đakovo, 1990., 21.

¹²⁰ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 222-225; *KKC*, 541-546.

¹²¹ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 155-157; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 58-60.97-102; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposobe*, 21-23; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155.

¹²² Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposobe*, 23.

razvoja, sve do ploda. Ta unutarnja snaga je zapravo Božja koja omogućuje da tako mali kvasac ukvasa cijelo tijesto, odnosno da se tako malo zrno gorušice razvije u stablo. Konkretnije rečeno, kraljevstvo Božje pokreće Božja snaga i ona omogućuje da se kraljevstvo ostvari, te raste i razvija do svoje punine.¹²³ To kraljevstvo kao kvasac¹²⁴ „nečujno počinje djelovati iznutra i potpuno prožimati tijesto dok ga sve ne prožme i ne preobrazi. Kraljevstvo je Božje zbilja, ali je na ovome svijetu nazočna u skromnu obličju i djeluje skrovito u ljudima; ono ih svojom preobražajnom snagom iznutra zahvaća i proniče, kao kvasac tijesto, te ih čini Božjom djecom, koja su svojim životom i radom nalik Isusu Kristu“¹²⁵.

Sile zla često žele uništiti taj kvasac Božjega kraljevstva, ali budući da je njegova snaga u Bogu, u tome ne uspijevaju. Povrh toga, budući da kraljevstvo Božje raste poradi Božje snage koja je u njemu, nitko od ljudi ne može se hvaliti i uzvisivati da kraljevstvo raste poradi njihovih zasluga. Ipak, ljudi se znaju često hvaliti kako oni tome doprinose, jer Božja snaga ostaje skrivena i nezamjetljiva poput kvasca u tijestu. Ali kao i svijet, ljudi su prolazni, a Božja snaga ostaje dovijeka. I u tome je nada, jer Božja dobrota i snaga će dovesti kraljevstvo do njegove punine, iako pojedini ljudi u tome ne žele sudjelovati. Bog je svemoguć i neće nikome dopustiti da mu pokvari njegov naum spasenja. Ti pojedinci koji se ne odazivaju na Božji poziv često prave probleme onima koji čine dobro i služe Gospodinu, jer ih žele odvratiti od pravoga puta. Zato bismo mogli reći da je svijet poprište Isusova razapinjanja, no on je i mjesto na koje pada svjetlo uskrsnuća. Tako i ljudi koji služe Gospodinu na ovome svijetu bivaju trajno razapinjani poradi onih koji im čine zlo, ali im nadu daje svjetlo Isusova uskrsnuća,¹²⁶ koje je temelj našega uskrsnuća.¹²⁷ Mogli bismo reći da svijet ostaje svijetom, ali u Kristu se uvijek nadamo da će se i svekoliki svijet i svi ljudi preobraziti, te da će sve doći do svoje eshatološke punine. Bog nam je darovao svijet kako bi u njemu razvijali

¹²³ Usp. *Isto*, 21-23.28-31; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 156-157; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 58-64; Darko TOMAŠEVIĆ, *Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 360*; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155.

¹²⁴ Usp. Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prispodobe*, 29.

¹²⁵ *Isto*.

¹²⁶ Usp. *Isto*, 29-31.

¹²⁷ Usp. *KKC*, 1003; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 88; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 69; Ladislav NEMET, *Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća. Cilj vremena i povijesti na pragu trećeg tisućljeća*, 340; Anton TAMARUT, *Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne*, 106-107; Marinko VIDOVIĆ, *1 SOL 4*, 13-18 *Eshatologija u formi apokaliptike*, 397.

vrijednosti Božjega kraljevstva, a ne kako bi u svijetu živjeli vječno. Svijet je prolazan, a čovjek je samo naslonjen na njega, dok mu smisao postojanja biva moguće otkriti jedino u Bogu.¹²⁸

No, što to točno znači imati smisao života u Bogu? Bog nam je to objasnio u daru svoga kraljevstva. Smisao života u Bogu znači truditi se živjeti po Božjoj volji, kako bi odnosi među ljudima bili prožeti međusobnom ljubavlju i poštovanjem. Prvo treba krenuti od odnosa u obitelji, kako bi se onda i društvo mijenjalo. To uvijek nije lako, jer kao što Isus u prisposobi o kukolji ističe neprijatelja koji sije kukolj uz pšenicu, tako i neki ljudi žele razoriti obitelji i općenito dobre odnose među ljudima. Zato neki svećenici i laici pokušavaju silom otjerati takve ljude iz Crkve, jer smatraju da će kukolj ugroziti pšenicu, odnosno da će zli pokvariti one koji su dobri. Isus nas uči ovom prisposobom da treba biti strpljiv i dati vremena onima koji su zli da se obrate, jer tako je Bog bio strpljiv sa svakim od nas. Svi su svjesni da nije lako kada je neki kršćanin fundamentalist, bludnik ili psovač, jer takav remeti red i mir u cijeloj zajednici. No, to nije opravdanje nekima da upotrebljavaju silu nad takvim ljudima, jer Isus je došao donijeti mir i dobrotu među ljude.¹²⁹ Nije na nama da donosimo sud nad drugima, to je pridržano Bogu (usp. Rim 12, 19), a nama je Bog „omogućio da snagom njegove ljubavi jedni druge podnosimo i jedni drugima u ljubavi pomažemo izlaziti iz zablude na put istine, iz ropstva mržnje u slobodu čovjekoljublja. U evanđelju je ovjekovječen lik Zakeja kao zoran znak što kršćansko čovjekoljublje može učiniti (usp. Lk 19, 1-10)“¹³⁰. Zato je i Krist umro za nas, kako bi nas oslobodio od ropstva grijeha za slobodu djece Božje. Tako je i nama pokazao primjer kako se i mi trebamo odricati sebe, da bi druge spasili i odvratili od njihova zla puta. Poradi toga treba činiti isključivo dobro i biti zahvalan Bogu, jer je sve dobro od njega darovano, a mi to dobro ničime nismo zaslužili.¹³¹

¹²⁸ Usp. KKC, 1042.1046-1047; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 87; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 73; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposobe*, 31; Ladislav NEMET, *Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća. Cilj vremena i povijesti na pragu trećeg tisućljeća* 348-349; Anton TAMARUT, *Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne*, 105.

¹²⁹ Usp. Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposobe*, 115-118.

¹³⁰ *Isto*, 117.

¹³¹ Usp. Ivan KARLIĆ, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista*, 885-887.

3.2. Ljudsko zalaganje u rastu i razvoju kraljevstva Božjega

Čovjek je od Boga pozvan da služi Bogu i bližnjemu, kako bi dospio u kraljevstvo Božje. U svome služenju on doprinosi rastu i razvoju toga kraljevstva. U čemu se sastoji to služenje? To služenje od čovjeka zahtijeva dva temeljna stava spram Božje vladavine. Prvi stav je stav vjere, odnosno da se čovjek slobodno odluči za Boga i njegov dar spasenja. Čovjek se odlučuje za Boga kada prihvati njegova Sina Isusa Krista kao svoga jedinoga spasitelja i otkupitelja. Sve ono što je Isus naučavao i činio treba prihvatiti, te nastojati čuvati sve ono što je zapovijedio, odnosno to treba postati središnja točka njegova života. Prihvaćanje Boga i njegova Sina Isusa Krista je zapravo prihvaćanje i samoga sebe, jer čovjek koji živi po Božjim zapovijedima nastoji biti odgovoran u svakom dijelu svoga života. No, nije dovoljno samo prihvatiti Isusa i njegovo učenje, potrebno ga je i ispovijedati i nasljedovati. U svakoj situaciji koja se stavlja pred nas, potrebno je prepoznati Boga i činiti ono što bi on učinio.¹³² Tako sve više postajemo njemu slični i po nama se šire svijetom vrijednosti koje je on donio.

Nasljedovanje Krista se najočitije vidi u ljubavi prema bližnjemu. Isus je sav Zakon i proroke sažeo u dvije zapovjedi: „Ljubi Gospodina, Boga svojega, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom pameti svojom! To je najveća i prva zapovijed. Druga je toj jednaka: Ljubi bližnjega svojega kao sebe samoga!“ (Mt 22, 34-39; usp. Mk 12, 28-34; Lk 10, 25-28).¹³³ „Ovakvom formulacijom Isus pokazuje da ljubav prema Bogu kao vertikalni i ljubav prema čovjeku kao horizontalni predstavljaju dvije strane iste stvarnosti.“¹³⁴ Zapravo Isus time ističe da se radi o jednoj ljubavi koja treba biti bezuvjetna prema svima. Kod ljubavi prema Bogu Isus posebno ističe da ga treba ljubiti svim srcem, dušom i pameti, što znači da Bog treba biti na prvome mjestu u našem životu. Sve svoje sposobnosti i talente trebamo usmjeriti iz ljubavi prema Bogu i ništa nam ne smije biti važnije od njega. Najbolji dio svoga dana treba pripasti Bogu, jer sav naš trud i odnosi s drugima proizlaze iz našeg odnosa s Bogom, što znači da s njim trebamo imati najprisniji odnos. S druge strane, kod ljubavi prema čovjeku Isus ističe da ga ljubimo kao što ljubimo sama sebe. Tom izjavom nam želi pokazati da je

¹³² Usp. *KKC*, 430-432.1721-1724; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 401-403; Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist. 1. Uvod u kristologiju*, Zagreb, 2009., 26-28.

¹³³ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 404; *KKC*, 2196.

¹³⁴ Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 404.

potrebno ljubiti bližnjega na način kao što ljubimo sebe. Kako to ljubimo sebe i kako se odnosimo prema sebi? Svaki čovjek sebe poštuje i želi si najbolje u životu. Osim toga, stalo mu je da bude prihvaćen i voljen od drugih. Tako Isus od svakog od nas traži da ljubimo druge, jer onda se u svijetu ne bi događala različita ubojstva i međusobna maltretiranja. Tada bi uistinu zavlдалo Božje kraljevstvo koje se očituje u novim odnosima među ljudima. Ti novi odnosi među ljudima trebaju biti prožeti ljubavlju. No, valja istaknuti kako ljubav nije statična, nego dinamična stvarnost koja uvijek treba rasti i razvijati se. To je dinamizam ljubavi na koju nas Bog poziva, jer u ljubavi prema Bogu i bližnjemu treba sve više napredovati. To se može postići tako da se što više nastoji činiti ono što je Bogu milo i što je na pomoć čovjeku. Nekada se čini da je taj napredak spor, no potrebno je biti strpljiv i truditi se, jer kao što se posijano sjeme razvija postepeno, tako je potrebno i vrijeme i trud kako bi ljubav prema Bogu i bližnjemu postala savršenija i iskrenija. Zato Isus ističe važnost ljubavi, a osobito ljubavi prema neprijateljima. Time nam pokazuje da trebamo ljubiti sve ljude, a ne samo one koji nama odgovaraju i koji nam čine dobro (usp. Mt 5, 43-48; Lk 6, 27.28.32-36). Isus ističe kako posebno treba ljubiti one koji nas mrze i koji nam čine zlo, jer tako se vidi da smo uistinu djeca Božja, koja po primjeru njegova Sina podnosimo nepravdu iz ljubavi prema drugima.¹³⁵

Drugi važan životni stav spram Božje vladavine je stav davanja ili solidarnosti s drugima. Ljudi često u životu dobiju darove od Boga i od drugih ljudi, a da ih uopće nisu zaslužili. To je lijepo i potrebno, no Isus ističe kako je blaženije davati nego primati (usp. Dj 20, 35). Zato nas poziva da ne ostanemo u svojoj sebičnosti i stalno od Boga i drugih ljudi očekujemo darove, nego da sami sebe darujemo drugima.¹³⁶ Koji su to ljudi kojima se trebamo darovati? Isus kaže da su to naši bližnji, odnosno svi ljudi. Isus to ističe prisporobom o milosrdnom Samarijancu (usp. Lk 10, 29-37). Srž njegova odgovora sastoji se u tome da su svi naši bližnji, bez obzira na rasu, spol, nacionalnost, godine i tome slično. Tako u prisporobi milosrdni Samarijanac pomaže ozlijeđenom čovjeku, kojega su napali razbojnici, dok su svećenik i levit samo prošli pokraj njega (usp. Lk 10, 30-33). Iz te prisporobe možemo iščitati Isusov stav prema svim ljudima, koji ne pravi razlike. Isusu je stalo do svih ljudi i od nas

¹³⁵ Usp. *Isto*, 404-407; *KKC*, 2844-2845; PAPIŃSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 47-49.

¹³⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 409-410; *KKC*, 2840.2842.

očekuje da budemo tu za druge i da im pomazemo u svemu što od nas zatraže.¹³⁷ Koliko je danas samo ljudi gladnih i čekaju nekoga da im kupi barem kruh i mlijeko. Isus tu poziva svakoga od nas da mi budemo ti koji će otići kupiti hrane gladnima. Mnogi danas smatraju da ne mogu odvojiti novce za pomoć drugima, jer ne žele biti milosrdni i darežljivi. Neki možda stvarno ne mogu, ali neki se nastoje opravdati. Poradi toga Isus svima želi pokazati da Božje kraljevstvo u sebi sadrži potpuno novi odnos prema materijalnoj stvarnosti. On ističe da Božji sluga ne smije biti navezan na stvari, a osobito ne smije sebi gomilati bogatstvo na zemlji, nego se treba bogatiti u Bogu. Nekada se čini da današnje društvo samo razmišlja o novcu i napretku, a upravo na to je Isus upozoravao: „Pazite i čuvajte se svake lakomosti! Ako tko i obiluje, njegov život nije ipak osiguran njegovim imanjem.“ (Lk 12, 15). Povrh toga, ističe da je potrebno bogatiti se u Bogu, jer nikada ne znamo ni dana ni časa kada će nas Bog pozvati k sebi (usp. Lk 12, 13-21). Isus ne brani nekome da bude bogat ili uspješan, nego da bude ovisan o svome bogatstvu ili uspjehu. Zato što bogatstvo vara čovjeka i zasljepljuje ga za ono što je stvarno bitno, a to je ljubav prema Bogu i bližnjemu (usp. Lk 16, 9).¹³⁸

Isus daje tri zahtjeva koja su nužna kako bi ga se slijedilo i ostvarivalo kraljevstvo Božje. Ta tri zahtjeva donose evanđelisti Marko (usp. Mk 8, 34-38), Matej (usp. Mt 16, 24-28) i Luka (usp. Lk 9, 23-27) u svojim evanđeljima. U ovome radu navest ćemo biblijski tekst onako kako ga donosi evanđelist Marko.¹³⁹ Navest ćemo cijeli biblijski tekst kako bi čitatelji mogli zornije pratiti njegovu analizu i tumačenje:

„Tada dozva narod s učenicima i reče im: Tko hoće mene slijediti, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ na sebe i neka tako ide za mnom! Jer tko hoće spasiti svoj život, izgubit će ga; a tko izgubi svoj život zbog mene i evanđelja, spasit će ga. Što koristi čovjeku ako zadobije sav svijet, a pritom izgubi život svoj? Jer što može čovjek dati kao otkup za svoj život? Tko se zastidi mene i mojih riječi pred ovim preljubotvornim i grješnim naraštajem, toga će se i Sin Čovječji zastidjeti kad dođe u slavi svojega Oca sa svetim anđelima.“ (Mk 8, 34-38).

¹³⁷ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 223-225; *KKC*, 2843.

¹³⁸ Usp. Darko TOMAŠEVIĆ, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 360; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 414-415, može se pročitati više u: Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 414-417.

¹³⁹ Usp. Mario CIFRAK, *Početak evanđelja Isusa Krista. Hermeneutske pretpostavke*, 27; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 88.94-95; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 32.

Čitajući ovaj biblijski tekst može se zaključiti da se radi o temi nasljedovanja. To je središnja teološka tema kod evanđelista Marka.¹⁴⁰ Osim toga, iz ovog biblijskog teksta mogu se izdvojiti tri zahtjeva koja su potrebna kako bi se slijedilo Isusa: prvi je odreći se samoga sebe, drugi je uzeti svoj križ i treći ići za Isusom (usp. Mk 8, 34; Mt 16, 24; Lk 9, 23).

Prvo je potrebno odreći se samoga sebe. To je ona Isusova „ako pšenično zrno ne padne u zemlju i ne umre, ostane za se samo. Ako li umre, mnogo roda donosi“ (Iv 12, 24). Kako se čovjek može odreći sama sebe ili umrijeti sebi? Mi ljudi ne možemo se odreći sama sebe, jer moramo hodati u svome tijelu, živjeti i obavljati svoje dužnosti. Isus time želi reći da se čovjek treba odreći svojih grijeha i početi služiti i pomagati drugima u njihovim problemima i poteškoćama. Povrh toga, potrebno je se odreći sebe kako bi se svoj pogled moglo usmjeriti na Krista i njega priznati i prihvatiti u svome životu. U svim onim situacijama u kojim je netko navikao činiti po svome, a pogotovo kada je u suprotnosti sa zakonom evanđelja, treba se odreći sebe i učiniti onako kako je to Isus činio.¹⁴¹ Tako se postaje plodno tlo za sijačevo sjeme, odnosno jedino tako smo spremni prihvatiti i vršiti Božju riječ, kako bi ona rasla i donijela ploda (usp. Mk 4, 8; Mt 13, 8-9; Lk 8, 8).¹⁴² Čovjek se odriče sebe svaki put kada ugađa drugome, kada gleda i razmišlja o patnji drugoga, a ne samo o svojim problemima.

No, vrhunac toga odricanja je u trajnom opredjeljenju za Krista. To trajno opredjeljenje za Krista sastoji se u svakodnevnom uzimanju križa na svoja leđa. To je drugi korak koji smo pozvani učiniti. Što bi značio križ u našem životu? Isus ovdje ne misli samo na fizički križ koji je nosio na svojim leđima, nego na bol i patnju s kojom se čovjek mora nositi. Konkretnije rečeno, radi se o prihvaćanju svoje sudbine, koja uključuje radost i žalost, zdravlje i bolest, mir i tjeskobu. Svaki čovjek u životu ima radosne, ali i žalosne trenutke, teže i lakše situacije. Sve njih je potrebno prihvatiti i biti zahvalan Bogu na njima u svome životu, to znači prihvatiti sudbinu. Sudbina je naš život i sve one stvari i događaji koje ne možemo promijeniti, a koje treba prihvatiti, te strpljivo i ustrajno poput Isusa ih nositi na

¹⁴⁰ Usp. Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 93-95; *Isti, I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 95-97.

¹⁴¹ Usp. Mario CIFRAK, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 95-96; *Isti, Nasljeduj Krista po Marku, u: Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 1, 41-42; Božo LUJIĆ, *Drugi – mogućnost ljubavi. Biblijsko poimanje odnosa prema drugome*, Zagreb, 2003., 240-241.

¹⁴² Usp. Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposode*, 44-45; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 153-154; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 41-42.

svojim leđima. Tako se ostvaruje kraljevstvo Božje, jer ono je kraljevstvo križa i muke, ali koje vodi do uskrsnuća. Rast kraljevstva događa se upravo po svakodnevnom odricanju od svojih užitaka i strpljivom nošenju križa, jer jedino kada zaboravimo na sebe, u našem životu ima prostora za Boga i njegovo kraljevstvo. Kada čovjek zaboravi na sebe, ima više vremena da se posveti odnosima u obitelji, na poslu i drugdje.¹⁴³ Štoviše, čovjek koji se odrekao sebe i prihvatio svoju sudbinu može biti Kristov primjer u društvu, jer mnogi danas pričaju o Kristu, ali ga ne slijede. Slijediti Krista sastoji se u žrtvovanju sebe, da bi Krist živio u nama (usp. Gal 2, 20), i da onda toga Krista svjedočimo i naviještamo u društvu. Uvijek trebamo biti svjesni da neće svi prihvatiti naše svjedočanstvo,¹⁴⁴ ali uvijek trebamo ostati uzdignute glave kao sijač koji je sijao, a nije mario što neka zrna neće donijeti ploda, jer je znao da ne ovisi urod samo o njegovom trudu, nego i o Bogu koji daje da raste.¹⁴⁵

Treći zahtjev koji Isusa stavlja pred nas, je poći za njim. Za Isusom se može poći tek kad se odrekemo sama sebe i kada počnemo svakodnevno uzimati svoj križ. Ta odluka poći za Isusom treba biti čvrsta i sigurna, kako čovjek ne bi ubrzo odustao. Nije moguće malo krenuti za Isusom pa stati i vratiti se grješnom načinu života. Potrebno ga je neprestano slijediti i služiti mu. To Isus ističe riječima „jer tko hoće spasiti svoj život, izgubit će ga; a tko izgubi svoj život zbog mene i evanđelja, spasit će ga“ (Mk 8, 35; usp. Mt 16, 26; Lk 9, 24-25). Izgubiti svoj život poradi Isusa znači zaboraviti na sebe i svoje ugodnosti, a početi služiti Bogu i bližnjemu. Kada Isus govori o životu on misli na cijelu osobu, odnosno na njene misli, osjećaje i djela, odnosno čitava osoba treba poći za Gospodinom, kao što je on išao na put u Jeruzalem. Ostaviti svoj život najzornije se očituje u Isusovom putu prema Jeruzalemu, gdje se on odriče sama sebe kako bi nas spasio. U tome se očituje njegova ljubav i solidarnost prema nama, te od nas traži da i mi imamo ljubavi za druge u konkretnim životnim situacijama. Ako netko treba utjehu, pozvani smo tješiti i plakati s drugima, kako bi njima bilo lakše (usp. Rim 12, 15). Onda ćemo spasiti svoj život, odnosno sačuvati ga za život

¹⁴³ Usp. Mario CIFRAK, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 96-97; *Isti*, Nasljeduj Krista po Marku, 42-43; Božo LUJIĆ, *Drugi – mogućnost ljubavi. Biblijsko poimanje odnosa prema drugome*, 241-244.

¹⁴⁴ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, Pojam i uloga svjedočanstva i svjedoka u Bibliji, u: *Communio*, 38 (2012.) 113, 17-20; Emmanuel HOUSSET, Svjedočiti i osvjedočiti se, u: *Communio* 38 (2012.) 113, 51-55.

¹⁴⁵ Usp. Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prispodobe*, 45; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 153-154; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 78; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 37-38.

vječni, jer nismo mislili na sebe i svoje brige i probleme.¹⁴⁶ Što više budemo napredovali u tome, da drugima budemo na pomoć, bit ćemo poput kvasca i gorušičina zrna koja nose Božju snagu u sebi. Oni su doduše maleni i neznatni, ali zbog unutarnje snage Božje ljubavi rastu i razvijaju se. Po tome vidimo da se Božje kraljevstvo razvija poradi ljubavi koja tiho i neprimjetno pokreće ljude da drugima služe i pomažu, bez traženja zasluga.¹⁴⁷

3.3. Eshatološko dovršenje kraljevstva Božjega

Kraljevstvo Božje je sadašnja i buduća stvarnost. Eshatologija¹⁴⁸ to opisuje izrazom već da, ali još ne.¹⁴⁹ U prethodnim poglavljima analizirali smo Isusov navještaj kraljevstva Božjega i njegove prispodobe o rastu, te se po tome može zaključiti da je kraljevstvo Božje i sadašnjost, ali i budućnost. S jedne strane, Isus opisuje Božje kraljevstvo kao eshatološki događaj, odnosno buduća stvarnost koja tek treba doći (usp. Mt 6, 10; 8, 11; Mk 14, 25). To ističe i kada uči svoje učenike moliti molitvu Oče naš: „Dođi kraljevstvo tvoje“ (Lk 11, 2; usp. Mk 14, 25, Mt 6, 10). Osim toga Isus ističe kako će se u Božje kraljevstvo ući u jednom budućem vremenu (usp. Mk 10, 15; Mt 5, 20; 18, 8s; Lk 11, 31). Štoviše, neposredno prije

¹⁴⁶ Usp. Rosino GIBELLINI, *Teologija dvadesetoga stoljeća*, Zagreb, 1999., 316; Giacomo COCCOLINI, *Johann Baptist Metz*, Zagreb, 2013., 109; Mario CIFRAK, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, 95-97; *Isti*, Nasljeduj Krista po Marku, 43-46; Božo LUJIĆ, *Drugi – mogućnost ljubavi. Biblijsko poimanje odnosa prema drugome*, 245-248; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 70; Anton TAMARUT, *Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne*, 105.

¹⁴⁷ Usp. Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prispodobe*, 22-23.29-31; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 156-157; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 58-60.62-64; Darko TOMAŠEVIĆ, *Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 360*; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155.

¹⁴⁸ Eshatologija (grč. *ta eshata* = posljednje stvari) je teološka disciplina koja istražuje posljednje stvari, odnosno smrt, uskrsnuće, sud (opći i pojedinačni), pakao, čistilište, nebo, Kristov drugi dolazak i dovršenje čitavog stvorenog svijeta i čovjeka. Eshatologija nije neka prethodna reportaža o događajima koji dolaze kasnije, nego je pogled unaprijed za čovjeka u njegovoj odluci da služi Bogu ili da radi protiv njega. Čovjekova odluka već ovdje na zemlji utječe na njegov konačni ishod u vječnosti. Zato se kaže da eshatologija, odnosno posljednja vremena koja su započela s objavom Isusa Krista, već jesu prisutna ovdje na zemlji, ali će se u punini ostvariti u vječnosti, kada Gospodin ponovne dođe, usp. „Eshatologija“, u: *Biblijski leksikon*, 82; „Eshatologija“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 144-146.

¹⁴⁹ Usp. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 186; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 87; Darko TOMAŠEVIĆ, *Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 357*; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 73; Izraz već da, ali još ne ima cilj prikazati dinamičnu narav kraljevstva Božjega. Već da označava da je kraljevstvo Božje već prisutno među ljudima po ljubavi koju je donio Isus Krist. Dok izraz još ne označava da kraljevstvo Božje nije još došlo među ljude u punini, kako će to biti o Gospodinovom drugom dolasku, kada će sam Bog prebivati među ljudima.

svoje smrti neizravno je napomenuo kako će o budućem dolasku kraljevstva Božjega ponovno susresti svoje učenike (usp. Mk 14 25; Lk 22, 18). No, s druge strane, Isus napominje kako kraljevstvo Božje nije samo buduća stvarnost, nego i sadašnja stvarnost: „Približilo se kraljevstvo Božje“ (Mk 1, 15, usp. Mt 4, 17; Lk 11, 20; 17, 21). Štoviše, Isus to kraljevstvo povezuje sa samim sobom: „Danas se ispunilo ovo Pismo što vam još odzvanja u ušima“ (Lk 4, 21). Također i svojim učenicima nasamo kaže: „Blago vašim očima, što vide, i ušima, što slušaju. Zaista, kažem vam, mnogi su proroci i pravednici željeli vidjeti što vi gledate, ali ne vidješe, i čuti što vi slušate, ali ne čuše“ (Mt 13, 16-17; usp. Lk 10, 23-24). Isus ovdje ne spominje izravno kraljevstvo Božje, ali se po njegovim riječima može zaključiti da na njega misli. Ipak, na nekim mjestima malo izravnije govori o kraljevstvu. Kada su ga Ivanovi učenici došli pitati o njegovu poslanju, on im odgovara: „Slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje Evandjelje“ (Mt 11, 5). Isto tako Isus jednom drugom prilikom kaže: „Ako ja po Duhu Božjem izgonim đavle, zbilja je došlo k vama kraljevstvo Božje“ (Mt 12, 28; usp. Lk 11, 20; 20, 23). Isus je ovom izjavom naglasio čudesa koja je činio, osobito izgon zloduha, jer su ona po židovskom učenju bila znak mesijanskih vremena, odnosno dolaska kraljevstva Božjega (usp. Iz 35, 5s; 29, 18s; 61, 1s). Osim toga, sadašnjost i budućnost kraljevstva Božjega opisana je i u Isusovim prisporobama o rastu. Tako prisporoba o sijaču (usp. Mt 13, 3-9; Mk 4, 3-9.13-20; Lk 8, 5-8) ističe kraljevstvo Božje koje sigurno dolazi,¹⁵⁰ ali „taj je (budući) dolazak povezan s onim što se sada događa, tj. ono buduće već je započelo“¹⁵¹. Sličnu poruku imaju prisporobe o kvascu (usp. Mt 13, 33; Lk 13, 20-21) i gorušičinu zrnu (usp. Mk 4, 30-32; Mt 13, 31-32; Lk 13, 18-19): „početak dovršenog Božjeg kraljevstva (veliko razvijeno stablo; gotovo uskislo tijesto) već sada je prisutno u Isusovu navješćivanju i djelovanju; početak je sada postavljen, kolikogod se činio malen i sćušan (najmanje sjeme; malo kvasca).“¹⁵² Prema navedenim Isusovim izričajima, slikama i prisporobama može se zaključiti da je kraljevstvo Božje sadašnja, ali i buduća stvarnost. Budućnost kraljevstva utječe na njegovu sadašnjost, jer je svaki čovjek pozvan sada promijeniti svoj život i raditi po volji Božjoj, kako bi u budućnosti

¹⁵⁰ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 154-155; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 154-155; *Isto, Biblija i kristologija*, 57-62.

¹⁵¹ Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 155.

¹⁵² *Isto*.

baštinio kraljevstvo. Tako da budućnost kraljevstva ne isključuje sadašnjost, nego je mijenja. No, sadašnjost kraljevstva mogla bi se usporediti s kvascem i gorušičinim zrnom, jer je još u razvoju. Kao što kvasac i zrno gorušice iziskuju vrijeme kako bi se razvili, tako je i kraljevstvu potrebno vrijeme da bi došlo do svoje punine. Po tome vidimo da je kraljevstvo Božje dinamična stvarnost koja se od malenog i neznatnog razvija do svoje eshatološke punine. To je dragocjenost naravi kraljevstva Božjega, jer ono se prvo prikazuje kao skrovito i maleno, ali Božjom milošću i ljudskim zalaganjem raste i razvija se do svoje punine, kada će Gospodin ponovno doći i suditi žive i mrtve.¹⁵³

Isus je slao svoje učenike da propovijedaju kraljevstvo Božje i da ga uprisutnjuju (usp. Mt 10, 1.7-8). Taj zadatak je dan svakome od nas, kako bi svi ljudi imali priliku upoznati evanđelje (usp. Mk 16, 15-16; Mt 28, 19-20; Lk 24, 44-49). Iako svi ljudi imaju priliku upoznati Isusa i po njemu Oca već sada, punina gledanja Božjega lica ostaje u vječnosti. Na kraju vremena kada Krist ponovno dođe, kraljevstvo Božje će se u potpunosti ostvariti.¹⁵⁴ Eshatologija Kristov drugi dolazak naziva paruzija, jer je taj pojam u helenističkom svijetu označavao prisutnost nekoga, ali i dolazak nakon odsutnosti. Krist je nakon svoga uskrsnuća i uzašašća sjeo zdesna Bogu, i otada Crkva iščekuje njegov drugi dolazak, koji je obećao učenicima kada je odlazio u nebo (usp. Dj 1, 7-11).¹⁵⁵ Dok je još bio s njima, upozoravao ih je da budu budni, jer će doći u čas kada se ne budu nadali (usp. Mt 24, 32-44). Ta budnost se očituje u stalnom služenju Bogu i blišnjima. Oni koji budu budni kada Gospodin dođe, moći će biti uzdignute glave (usp. Lk 21, 28), jer znaju da su čuvali njegovu Riječ do kraja.¹⁵⁶ Taj

¹⁵³ Usp. *Isto*, 155-156; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, 155; *Isto, Biblija i kristologija*, 57-62.

¹⁵⁴ Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 156; *KKC*, 1023-1024.1040; PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, 57.

¹⁵⁵ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 171-175; Thomas SÖDING, *Božji Sin iz Nazareta. Isusovo čovječstvo u Novome zavjetu*, 279-280; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 30-33.37; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 71.73-76; Marinko VIDOVIĆ, 1 SOL 4, 13-18 *Eshatologija u formi apokaliptike*, 397.407; Darko TOMAŠEVIĆ, *Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, 361.367-368; KKC*, 1040; LG 48; „Paruzija“, u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 400-401, može se više pročitati u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 400-401.

¹⁵⁶ Usp. *KKC*, 2730; Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 175-178; Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 155-157; *Isti*, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista*, 878-879; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 168-170; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 329-332; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposode*, 119-122.127-130; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90-94.

drugi dolazak uključuje i sud na svijetom, kada će anđeli skupiti one koji su od Boga izabrani (usp. Mk 13, 26-27; Mt 24, 30-31). U taj dan „od dvojice što budu u polju: jedan se uzima, a drugi ostavlja; dvije će mljeti mlinom, jedna se uzima, a druga se ostavlja“ (Mt 24, 40-41).¹⁵⁷ Isus tom izjavom upozorava na budnost, jer tko tada ne bude spreman za kraljevstvo Božje, u koje neće ući ništa nečisto (usp. Otk 21, 27), ostaje vani, daleko od lica Božjega, „gdje će biti plač i škrgut zubi“ (Mt 8, 12; usp. Mt 24, 51; Lk 13, 28).¹⁵⁸ A izabranicima Božjim Isus obećava da će biti baštinici kraljevstva Božjega u kojemu će Bog otrti svaku suzu s njihovih očiju (usp. Otk 21, 1-8). Ispunjenje i dovršenje kraljevstva Božjega sastoji se u gledanju Boga licem u lice u svu vječnost. Božja blizina će u Nebu biti toliko snažna da neće biti smrti i bolesti, nego samo istinske radosti i pravednosti u Duhu Svetome (usp. Rim 14, 17; Otk 21, 4). Može se reći da će to biti povratak ljudi u savršeni odnos s Bogom, kakav je bio prije grijeha prvih ljudi (usp. Post 1 – 3; Otk 22, 1-5). Koliko god bile teške sadašnje patnje, one nisu ništa u usporedbi s ovom slavom koja nas čeka (usp. Rim 8, 18). Kako bi bili dionici te slave potrebno je živjeti ljubav prema Bogu i svakome čovjeku koji nam se nađe na putu, te zajedno s njima zazivati Gospodina i puninu njegovog kraljevstva; „Dođi, Gospodine Isuse!“ (Otk 22, 20).¹⁵⁹

¹⁵⁷ Usp. KKC, 1038-1041; LG 48; Mario CIFRAK, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, 36-37; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 113-116.132-135.179-180; Thomas SÖDING, *Božji Sin iz Nazareta. Isusovo čovječstvo u Novome zavjetu*, 279-280; Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 171-175; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposode*, 115-118; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 86-87.90-94; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 75-76.

¹⁵⁸ Usp. KKC, 1033.2730; Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 175-178; Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, 155-157; *Isti*, *Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista*, 878-879; Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 168-170; Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, 329-332; Vjeko-Božo JARAK, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prisposode*, 119-122.127-130; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 77; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90-94.

¹⁵⁹ Usp. KKC, 1043-1045; Thomas SÖDING, *Božji Sin iz Nazareta. Isusovo čovječstvo u Novome zavjetu*, 279-280; Adalbert REBIĆ, *Biblijska eshatologija*, 90-94; Marinko VIDOVIĆ, *1 SOL 4, 13-18 Eshatologija u formi apokaliptike*, 412; Giorgio GOZZELINO, *Eshatologija*, 76-77.

Zaključak

U ovome radu prikazan je suodnos kraljevstva Božjega i Isusovih prispodoba o rastu. Prispodobe o rastu su: prispodoba o sijaču (usp. Mt 13, 3-9; Mk 4, 3-9; Lk 8, 5-8), prispodoba o kukolju (usp. Mt 13, 24-30), prispodoba o gorušičinu zrnju (usp. Mt 13, 31-32; Mk 4, 30-32; Lk 13, 18-19), prispodoba o kvascu (usp. Mt 13, 33; Lk 13, 20-21) i prispodoba o sjemenu koje samo raste (usp. Mk 4, 26-29). Isus pomoću tih prispodoba nastoji svim ljudima otkriti što je to kraljevstvo Božje. Kraljevstvo Božje je plod milosne Božje inicijative koja želi spasiti sve ljude. Zapravo, to kraljevstvo je Božja ljubav i dobrota koja se utjelovila u njegovu Sinu Gospodinu Isusu Kristu, kako bi podigla sve one slabe i marginalizirane, a koje su ljudi odbacili. To je radikalna novost kraljevstva kojega Isus donosi, da prva mjesta pripadaju siromašnima i odbačenima, a ne kao u svjetovnim kraljevstvima, gdje prva mjesta pripadaju bogatima i uglednima. Bog poziva ponizne i one koji su ga spremni slijediti, a ne one koji su željni ljudske hvale i tašte slave. Srž tog kraljevstva je ljubav na koju Bog poziva sve ljude. Ta ljubav nije puki osjećaj, nego zalaganje za drugoga, ponekad i pod cijenu vlastitog života. I tu ljubav treba sve više razvijati, kako bi ona postala što sličnija Isusovoj bezuvjetnoj ljubavi, koja se daruje svim ljudima. Nije samo dovoljno ljubiti nekoga kada nama to odgovara, nego je potrebno biti tu za drugoga uvijek. Tada kraljevstvo Božje raste i širi se među ljudima.

U prvome poglavlju ovoga rada prikazali smo kontekst Isusova navješćanja kraljevstva Božjega. Analizirali smo i opisali kako Stari zavjet promišlja o kraljevstvu Božjem. Istaknuli smo jedno od osnovnih iskustava Boga u počecima izraelskoga naroda, a to je slika Boga ratnika koji se bori za svoj narod, kako bi ga oslobodio od ropstva i spasio. Nakon slike Boga ratnika javlja se slika Boga kao kralja koji vlada nad Izraelom preko ljudi koje postavlja za kraljeve, kako bi vršili njegovu volju i po njegovoj zamisli upravljali narodom. Osim kraljeva, Bog je narodu slao suce, svećenike i proroke kako bi narod doveo što bliže k sebi. No, često su oni koji su bili pozvani od Boga znali iznevjeriti svoj poziv i poslanje, osobito kraljevi i svećenici. Zbog nevjere naroda i njegovih vladara Bog je znao kazniti narod. Tako 587./586. g. pr. Kr. narod je odveden u babilonsko sužanjstvo, no Bog ga ni tada ne ostavlja, nego po prorocima Izaiji, Jeremiji i Ezekielu najavljuje buduće spasenje i oslobođenje. U

vrijeme babilonskog sužanjstva javlja se i slika Boga pastira koji će pohoditi svoj narod i izbaviti ga iz ropstva. Povrh toga, Bog se izraelskom narodu po prorocima Hošei i Izaiji otkriva kao brižan otac i majka koji brinu za svoju djecu, te kao zaručnik i zaručnica koji se međusobno ljube i poštuju. Te slike Boga kao ratnika, kralja, pastira, oca, majke, te zaručnika i zaručnice bile su priprema za konačnu Božju objavu koja se dogodila po utjelovljenju njegova Sina Isusa Krista. Kraljevstvo Božje je u punini došlo upravo po njegovu Sinu koji sam jest to kraljevstvo, ali ga i donosi, u smislu vrijednosti koje želi prenijeti na sve ljude. Isus ističe kako je Božje kraljevstvo otvoreno svima, te da prednost imaju oni koji su siromašni, odbačeni i grješni. Zato su ljudi voljeli slušati Isusa i divili su se njegovoj poruci, jer su njegova djela potkrepljivala riječi koje je govorio. Kao Božji Sin Isus je ljudima opraštao grijehe, ozdravljao ih od bolesti i oslobađao od zlih duhova, te tako pokazao da je on uistinu Sin Božji, Mesija koji je došao da spasi sve ljude. No, da bi se ljudi spasili Isus u svome navještanju ističe neke temeljne vrijednosti koje su svi pozvani čuvati i promicati, kako bi kraljevstvo Božje raslo i došlo do svoje punine. To su: poniznost, pravednost, ljubav, milosrđe i požrtvornost. Te vrijednosti se očituju i u blaženstvima, na koja Isus poziva, kako bi se došlo u kraljevstvo Božje.

U drugome poglavlju rada istaknuli smo suodnos prisposoba o rastu i kraljevstva Božjega. Zaključili smo da su prisposobe o rastu povezane s kraljevstvom Božjim, jer ističu dinamizam rasta, koji je ključan kako bi kraljevstvo Božje raslo i razvijalo se do svoje punine. Tako prisposoba o sijaču (usp. Mt 13, 3-9; Mk 4, 3-9; Lk 8, 5-8) ističe upornost sijača koji ide poljem i radosno sije sjeme, pritom ne mareći hoće li svako sjeme uroditi plodom. Isus time želi reći da i mi trebamo biti radosni navjestitelji Božjega kraljevstva, znajući da ne ovisi sav urod o našem trudu, nego i o Bogu koji daje da raste. Naše je da damo sve od sebe kako bi se sjeme Božje Riječi posijalo u ljudska srca, a onda je na nama da rast i razvoj do njegove punine prepustimo Bogu. Sličnu poruku nalazimo i u prisposobi o sjemenu koje samo raste (usp. Mk 4, 26-29), gdje se ističe rast i razvoj sjemena dok sijač spava. Time Isus ne želi reći da mi trebamo biti pasivni promatrači u rastu i razvoju kraljevstva, nego da budemo svjesni da ne ovisi sve o nama, nego i Bogu koji naš trud dovodi do savršenstva. Važno je istaknuti kako Bog pokreće rast i razvoj kraljevstva, te ga i dovršava. To Isus ističe prisposobom o gorušičinu zrnju (usp. Mt 13, 31-32; Mk 4, 30-32; Lk 13, 18-19) i kvascu (usp. Mt 13, 33; Lk 13, 20-21). Gorušičino zrno i kvasac rastu zbog snage u sebi koju im daje Bog,

a ne zbog ljudskih zasluga. Naravno, ljudsko zalaganje je tu nužno, ali nije od presudne važnosti. Tako i kraljevstvo Božje raste i razvija se zbog Božje snage koja je započela taj rast i koja će ga dovesti do punine. Naše je da damo sve od sebe u služenju Bogu i bližnjima, kako bi što više doprinijeli rastu kraljevstva i tako stekli zasluge za spasenje. Ne spašavamo mi sebe svojim snagama, nego nas Bog spašava, ali od nas zahtijeva suradnju s njegovim darom spasenja. Naša suradnja je nužna, kako bi dospjeli u kraljevstvo Božje i kako bi bili budni i spremni za Gospodinov drugi dolazak. Tu spremnost i budnost Isus ističe u prisposobi o kukolju (usp. Mt 13, 24-30), gdje nas poziva na oprez da prepoznamo dobro sjeme koje je od Boga, te kukolj koji je od Zloga. No, isto tako nas uči da ne odbacujemo ljude koji ne vjeruju u Boga i koji žele drugima zlo, nego da budemo strpljivi s njima, kao što je Bog bio strpljiv s nama prije našega obraćenja. Takvim ljudima smo pozvani svjedočiti Božju ljubav, kako bi se i oni obratili Bogu i postali dobro sjeme koje je spremno za žetvu Gospodnju.

U trećem, posljednjem poglavlju rada analizirali smo i opisali Božju zauzetost u ostvarivanju kraljevstva, te nužnost ljudskog truda i zalaganja, kako bi to kraljevstvo došlo do svoje punine. Zatim smo naveli kako Novi zavjet opisuje eshatološko dovršenje kraljevstva Božjega. Prvo je važno istaknuti kako je kraljevstvo Božje i njegov razvoj započet Božjim milosnim djelovanjem, odnosno taj razvoj je kao kvasac i zrno gorušice koji rastu zbog snage u sebi, koju im daje Bog. Isto tako prisposobe o sijaču i sjemenu koje samo raste ističu važnost pouzdanja u Boga koji daje da sjeme kraljevstva raste, ako smo mi prije toga učinili sve što je u našoj moći. Zato je nužno i naše zalaganje, jer Bog želi da se potrudimo kako bi donijeli plod, odnosno kako bi odnosi među ljudima postali puni ljubavi i međusobnog poštovanja. Bog može bez nas ostvariti svoje kraljevstvo, ali iz ljubavi prema nama želi da i mi sudjelujemo i damo sve od sebe u služenju Bogu i bližnjima, a onda će Bog dopuniti ono što mi ne možemo zbog svoje ograničenosti i grješnosti. To je dinamičan proces, koji od nas zahtijeva veliki napor, jer uz Božju pomoć trebamo razvijati njegovo kraljevstvo koje nam se daruje kao maleno i nezatno. Pri tom pokušaju naš trud se često ne vidi i nekad se čini da je sve uzalud, no budući da kraljevstvo raste poradi snage koju mu daje Bog, treba nastaviti davati sve od sebe. Tako je potrebno činiti do konca vremena, odnosno do Gospodinovog drugog dolaska (paruzije), kada će svi ljudi i čitav stvoreni svijet biti preobraženi i dovedeni do svoje punine. Po tome se može zaključiti da je Bog taj koji će sve dovesti do savršenstva, ali do tada je potrebno da mi vršimo Božju volju i pronosimo njegovu poruku mira i ljubavi

među ljudima. Zato je ova tema prispodobe o rastu i kraljevstvo Božje važna za svakog vjernika, jer objašnjava put kojim nam je poći da bismo slijedili ono što je Božje i tako bili dionici njegovog kraljevstva. Potrebno je učiniti koliko smo u mogućnosti, a ostalo prepustiti Bogu da dovrši i usavrši. Tu također prepoznajemo eshatološki dinamizam i rast kraljevstva Božjega kojega Bog vodi do punine, kada će on biti sve u svemu (usp. 1 Kor 15, 28).

Izvori i literatura

Izvori

1. *Biblija, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
2. *Novi zavjet i Psalmi*, Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb – Naša Ognjišta, Tomislavgrad, 2008.

Crkveni dokumenti

1. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.
2. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi* (18. XI. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.
3. *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1994.
4. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*. Govor pape Ivana Pavla II. i dokument Papinske biblijske komisije, Zagreb, 1995.
5. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Židovski narod i njegova sveta Pisma u kršćanskoj Bibliji*, Zagreb, 2003.
6. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, Zagreb, 2006.

Knjige

1. BALOBAN, Stjepan, *Slobodni i ponosni u društvu. Kršćanin i svijet*, Zagreb, 2010.
2. CIFRAK, Mario, *Početak evanđelja Isusa Krista. Hermeneutske pretpostavke*, Zagreb, 2009.
3. CIFRAK, Mario, *Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Egzegetski doprinos moralnoj poruci Novoga zavjeta*, Zagreb, 2013.
4. CIFRAK, Mario, *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja*, Zagreb, 2016.
5. COCCOLINI, Giacomo, *Johann Baptist Metz*, Zagreb, 2013.
6. GIBELLINI, Rosino, *Teologija dvadesetoga stoljeća*, Zagreb, 1999.
7. GNILKA, Joachim, *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, Zagreb, 2003.

8. DOMAZET, Anđelko, *Kršćanska objava. Fundamentalno-teološka studija*, Split, 2015.
9. DUDA, Bonaventura, *Koncilske teme*, Zagreb, 1992.
10. DUGANDŽIĆ, Ivan, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2004.
11. DUGANDŽIĆ, Ivan, *Pred Biblijom i s Biblijom. Odgovori i poticaji*, Zagreb, 2007.
12. JARAK, Vjeko-Božo, *Smionost Božje nježnosti. Isusove prispodobe*, Zagreb, 1997.
13. KARLIĆ, Ivan, *Bogočovjek Isus Krist. 1. Uvod u kristologiju*, Zagreb, 2009.
14. KARLIĆ, Ivan, *Bogočovjek Isus Krist 2. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, Zagreb, 2022.
15. KASPER, Walter, *Isus Krist*, Split, 2004.
16. KUŠAR, Stjepan, *Bog kršćanske objave*, Zagreb, 2001.
17. LATOURELLE, Rene, *Kršćansko svjedočenje*, Đakovo, 1990.
18. LUJIĆ, Božo, *Drugi – mogućnost ljubavi. Biblijsko poimanje odnosa prema drugome*, Zagreb, 2003.
19. LUJIĆ, Božo, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2010.
20. SCHNACKENBURG, Rudolf, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Zagreb, 1997.
21. SÖDING, Thomas, *Božji Sin iz Nazareta. Isusovo čovječstvo u Novome zavjetu*, Zagreb, 2010.
22. TAMARUT, Anton, *Bog milosrđa i radosti*, Zagreb, 2017.
23. ZOVKIĆ, Mato, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem*, Zagreb, 2018.

Članci

1. CIFRAK, Mario, Nasljeđuj Krista po Marku, u: *Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 1, 35-50.
2. DUGANDŽIĆ, Ivan, Isus propovjednik i učitelj, u: *Diacovensia* 18 (2010.) 3, 459-475.
3. DUGANDŽIĆ, Ivan, Pojam i uloga svjedočanstva i svjedoka u Bibliji, u: *Communio*, 38 (2012.) 113, 4-20.
4. FUČAK, Marijan Jerko, Kraljevstvo Božje u današnjoj egzegizi, u: *Bogoslovska smotra*, 61 (1991.) 1-2, 76-81.
5. GOZZELINO, Giorgio, Eshatologija, u: *Kateheza* 26 (2004.) 1, 68-79.
6. HOHNJEC, Nikola, Zabrana suđenja i poticaj na ispravljanje (Mt 7, 1-5). Govor na gori druge ne sudi a svaki ispravak počinje od sebe, u: *Bogoslovska smotra* 74 (2004.) 1, 69-85.
7. HOUSSET, Emmanuel, Svjedočiti i osvjedočiti se, u: *Communio* 38 (2012.) 113, 51-57.

8. KARLIĆ, Ivan, Temeljne odrednice implicitne kristologije, u: *Bogoslovska smotra* 72 (2002.) 4, 557-571.
9. KARLIĆ, Ivan, Kraljevstvo Božje: neka obilježja Isusove prakse oslobađanja, u: *Obnovljeni život* 59 (2004.) 2, 143-153.
10. KARLIĆ, Ivan, Osuda i smrt Isusa iz Nazareta, Krista, u: *Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 3, 859-888.
11. LUJIĆ, Božo, Božje kraljevstvo – relativizacija politike?, u: *Bogoslovska smotra* 77 (2007.) 2, 345-389.
12. LUJIĆ, Božo, Božja i ljudska vladavina. Nova logika i novo poimanje vlasti, u: *Vlast i autoritet – društveni i crkveni vidovi*, N. A. ANČIĆ – N. BIŽACA (ur.), Split, 2009., 99-128.
13. MEDVED, Goran, Božje očinstvo u Starome zavjetu, u: *Kairos: Evanđeoski teološki časopis* 10 (2016.) 2, 201-212.
14. MOLTSMANN, Jürgen, Najprije kraljevstvo Božje, u: *Crkva u svijetu* 25 (1990.), 3, 219-230.
15. NEMET, Ladislav, Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća. Cilj vremena i povijesti na pragu trećeg tisućljeća, u: *Obnovljeni život* 54 (1999.) 3, 339-350.
16. PEHAR, Marija, Kategorija prostora u trinitarnoj teologiji Jürgena Moltmanna, u: *Diacovensia* 27 (2019.) 1, 125-144.
17. REBIĆ, Adalbert, Biblijska eshatologija, u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003.) 1, 71-100.
18. TAMARUT, Anton, Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne, u: *Bogoslovska smotra* 73 (2003) 1, 101-121.
19. TOMAŠEVIĆ, Darko, Luka o eshatologiji (apokaliptici) s osvrtom na Luka 21, u: *Bogoslovska smotra* 87 (2017.) 2, 351-357.
20. VIDOVIĆ, Marinko, 1 SOL 4, 13-18 Eshatologija u formi apokaliptike, u: *Bogoslovska smotra* 87 (2017.) 2, 391-416.
21. VUGDELIJA, Marijan, Blaženstvo siromaha (Mt 5, 3; Lk 6, 20), u: *Crkva u svijetu* 37 (2002.) 1, 8-37.
22. VUGDELIJA, Marijan, „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5, 3), u: *Crkva u svijetu*, 37 (2002.) 2, 172-198.
23. VUGDELIJA, Marijan, Osmo blaženstvo: „Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5, 10), u: *Služba Božja* 50 (2010.) 4, 351-395.

24. VUGDELIJA, Marijan, „Blago onima koji tuguju: oni će se utješiti“ (Mt 5, 4), u: *Služba Božja*, 51 (2011.) 2, 135-170.
25. ZOVKO, Hrvoje, Otajstvo blaženstva (Mt 5, 1-12), u: *Spectrum: ogledi i prinosi studenata teologije*, 50 (2017.) 1, 88-97.

Rječnici i leksikoni

1. *Biblijski leksikon*, Zagreb, 1972.
2. Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992.

Mrežni izvori

LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAVA KRLEŽE, *Hrvatska enciklopedija*, (2021.), u: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56101> (30. VIII. 2023.).